

Zbornik sudske prakse

MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA
JEANA RICHARDA DE LA TOURA
od 16. veljače 2023.¹

Predmet C-663/21

**Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl
uz sudjelovanje:**

AA

(zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Verwaltungsgerichtshof (Visoki upravni sud,
Austrija))

i

Predmet C-8/22

XXX

protiv

Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides

(zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Conseil d'État (Državno vijeće, Belgija))

„Zahtjev za prethodnu odluku – Područje slobode, sigurnosti i pravde – Politika azila – Direktiva 2011/95/EU – Standardi u pogledu uvjeta za stjecanje statusa izbjeglice ili statusa supsidijarne zaštite – Članak 14. stavak 4. točka (b) – Opoziv statusa izbjeglice – Državljanin treće zemlje koji je počinio osobito teško kazneno djelo – Opasnost za društvo – Nadzor proporcionalnosti – Teret dokazivanja – Direktiva 2008/115/EZ – Vraćanje državljana trećih zemalja s nezakonitim boravkom – Odgoda udaljavanja – Udaljavanje koje se smatra nezakonitim zbog načela zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja – Nemogućnost donošenja odluke o vraćanju”

I. Uvod

1. Člankom 14. stavcima 4. i 5. Direktive 2011/95/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o standardima za kvalifikaciju državljana trećih zemalja ili osoba bez državljanstva za ostvarivanje međunarodne zaštite, za jedinstveni status izbjeglica ili osoba koje ispunjavaju uvjete za supsidijarnu zaštitu te sadržaj odobrene zaštite² predviđa se, uz razloge za

¹ Izvorni jezik: francuski

² SL 2011., L 337, str. 9. (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 13., str. 248. i ispravak SL 2020., L 76, str. 37.). Ta je direktiva preinaka Direktive Vijeća 2004/83/EZ od 29. travnja 2004. o minimalnim standardima za kvalifikaciju i status državljana treće zemlje ili osoba bez državljanstva kao izbjeglica ili osoba kojima je na drugi način potrebna međunarodna zaštita te o sadržaju odobrene zaštite (SL 2004., L 304, str. 12.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 12., str. 64.).

prestanak (članak 11.) i isključenje (članak 12.), da države članice imaju mogućnost opozvati status izbjeglice ili odbiti odobrenje tog statusa u slučaju opasnosti za njihovu sigurnost ili njihovo društvo.

2. Protiv postojanja te mogućnosti, opravdane željom država članica da raspolažu mjerama djelovanja u pogledu izbjeglica koji ugrožavaju njihovu sigurnost ili njihovo društvo, ali koji se ne mogu prisilno udaljiti ili vratiti, iznesene su kritike kojima se prigovara da ta mogućnost ne odgovara razlozima za isključenje i prestanak iz članka 1. odjeljaka C do F Konvencije o statusu izbjeglica³, kako je dopunjena Protokolom o statusu izbjeglica⁴ (u daljnjem tekstu: Ženevska konvencija).

3. Međutim, Sud u svojoj presudi od 14. svibnja 2019., M i dr. (Opoziv statusa izbjeglice)⁵, nije utvrdio nijedan element koji može utjecati na valjanost članka 14. stavaka 4. do 6. Direktive 2011/95 s obzirom na članak 78. stavak 1. UFEU-a i članak 18. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja). Kako bi donio tu odluku, Sud je osobito smatrao da članak 14. stavke 4. i 5. te direktive treba tumačiti na način da, u kontekstu sustava uvedenog navedenom direktivom, opoziv statusa izbjeglice ili odbijanje njegova odobravanja ne rezultira time da dotični državljanin treće zemlje ili osoba bez državljanstva koji ispunjavaju uvjete iz članka 2. točke (d) te direktive, u vezi s odredbama njezina poglavlja III., gube svojstvo izbjeglice, u smislu navedenog članka 2. točke (d) i članka 1. odjeljaka A Ženevske konvencije⁶.

4. Kao nastavak na presudu M i dr. (Opoziv statusa izbjeglice), predmetnim zahtjevima za prethodnu odluku od Suda se sada traži da pojašni uvjete u kojima države članice mogu odlučiti opozvati status izbjeglice.

5. Konkretnije, ti se zahtjevi za prethodnu odluku odnose na tumačenje članka 14. stavka 4. točke (b) Direktive 2011/95 te članka 5., 6., 8. i 9. Direktive 2008/115/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2008. o zajedničkim standardima i postupcima država članica za vraćanje državljanina trećih zemalja s nezakonitim boravkom⁷.

6. Kad je riječ o predmetu C-663/21, zahtjev za prethodnu odluku upućen je u okviru spora između osobe AA, državljanina treće zemlje, i Bundesamta für Fremdenwesen und Asyla (Savezni ured za imigraciju i azil, Austrija, u daljnjem tekstu: Ured) u pogledu odluke tog ureda da joj oduzme status izbjeglice, da joj odbije dodijeliti status osobe kojoj je odobrena supsidijarna zaštita ili dozvolu boravka zbog opravdanih razloga, da donese odluku o vraćanju koja je dopunjena zabranom ulaska, da utvrdi rok za dobrovoljni odlazak i da proglasi da njezino udaljšavanje nije dopušteno.

7. Kad je riječ o predmetu C-8/22, zahtjev za prethodnu odluku upućen je u okviru spora između osobe XXX, državljanina treće zemlje, i Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides (opći povjerenik za izbjeglice i osobe bez državljanstva, Belgija, u daljnjem tekstu: opći povjerenik), u pogledu odluke tog povjerenika kojom joj se oduzima status izbjeglice.

³ Koja je potpisana u Ženevi 28. srpnja 1951. (*Zbirka međunarodnih ugovora Ujedinjenih naroda*, sv. 189., str. 150., br. 2545 (1954.)) i stupila na snagu 22. travnja 1954.

⁴ Koji je sklopljen u New Yorku 31. siječnja 1967. i stupio na snagu 4. listopada 1967. Vidjeti Janku, L., „(In)Compatibility of Article 14 (4) and (6) of the Qualification Directive with the 1951 Refugee Convention”, govor održan na Nordic Asylum Law Seminaru 29. i 30. svibnja 2017. koji je dostupan na sljedećoj internetskoj stranici: http://mhi.hi.is/sites/mhi.hi.is/files/nalsfiles/4/nals_paper_janku.pdf.

⁵ C-391/16, C-77/17 i C-78/17, u daljnjem tekstu: presuda M i dr. (Opoziv statusa izbjeglice), EU:C:2019:403

⁶ Vidjeti presudu M i dr. (Opoziv statusa izbjeglice) (t. 97.).

⁷ SL 2008., L 348, str. 98. (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 8., str. 188.)

8. Pitanja koja su uputili Verwaltungsgerichtshof (Visoki upravni sud, Austrija) (predmet C-663/21) i Conseil d'État (Državno vijeće, Belgija) (predmet C-8/22) međusobno se dopunjuju i djelomično se preklapaju, zbog čega ću ih ispitati zajedno u ovom mišljenju. Tim se pitanjima od Suda osobito traži da pojasni uvjete koji se primjenjuju na opoziv statusa izbjeglice na temelju članka 14. stavka 4. točke (b) Direktive 2011/95.

9. Tom se odredbom predviđa da „[d]ržave članice mogu opozvati, poništiti ili odbiti obnoviti status izbjeglice koji je odobrilo izvršno, upravno, sudsko ili neformalno sudsko tijelo ako [...] dotična osoba, s obzirom da je pravomoćno osuđena za teško kazneno djelo, predstavlja opasnost za društvo države članice”.

10. Taj razlog za opoziv statusa izbjeglice izravno je nadahnut tekstom članka 33. stavka 2. Ženevske konvencije, iz kojeg proizlazi da se na načelo zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja ne može pozvati izbjeglica „koji, nakon što je pravomoćno osuđen za osobito teško kazneno djelo, predstavlja opasnost za društvo [zemlje u kojoj se nalazi]”. Ista iznimka od načela zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja nalazi se u članku 21. stavku 2. Direktive 2011/95⁸.

11. U ovom ću mišljenju najprije zagovarati tumačenje prema kojem se člankom 14. stavkom 4. točkom (b) Direktive 2011/95 uspostavljaju dva kumulativna uvjeta za mogućnost države članice da opozove status izbjeglice. U tom ću pogledu objasniti zašto smatram da je postojanje pravomoćne osuđujuće presude za osobito teško kazneno djelo nužan, ali ne i dovoljan uvjet za to da se državi članici omogući opoziv tog statusa.

12. Zatim ću navesti razloge zbog kojih smatram da opasnost koju osuđena osoba predstavlja u trenutku donošenja odluke o opozivu statusa izbjeglice treba biti stvarna, trenutačna i dovoljno ozbiljna za društvo države članice o kojoj je riječ.

13. Naposljetku ću pojasniti da se odlukom o opozivu statusa izbjeglice, prema mojem mišljenju, trebaju poštovati načelo proporcionalnosti i, u širem smislu, temeljna prava dotične osobe, kako se jamče Poveljom.

14. U predmetu C-663/21 pojavljuje se dodatna problematika u pogledu tumačenja Direktive 2008/115. U biti se postavlja pitanje je li potrebno donijeti odluku o vraćanju ako se dotičnog državljanina treće zemlje ne može prisilno udaljiti ili vratiti u zemlju njegova podrijetla. Oslonit ću se na najnoviju sudsku praksu Suda kako bih mu predložio da na to pitanje odgovori niječno.

II. Činjenice iz glavnih postupaka i prethodna pitanja

A. Predmet C-663/21

15. Osoba AA nezakonito je ušla u Austriju 10. prosinca 2014. i istog je dana podnijela zahtjev za međunarodnu zaštitu. Odlukom Ureda od 22. prosinca 2015. odobren joj je status izbjeglice.

16. Osoba AA osuđena je 22. ožujka 2018. na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine i tri mjeseca te na novčanu kaznu od 180 dnevnih iznosa zbog kaznenog djela opasne prijetnje, kaznenog djela protiv imovine te kaznenog djela zlouporabe opojnih droga i trgovine opojnim drogama. Osoba AA osuđena je 14. siječnja 2019. na kaznu zatvora u trajanju od tri mjeseca zbog

⁸ Vidjeti presudu M i dr. (Opoziv statusa izbjeglice) (t. 93).

kaznenog djela nanošenja tjelesne ozljede i opasne prijetnje. Također je 11. ožujka 2019. osuđena na kaznu zatvora u trajanju od šest mjeseci zbog kaznenog djela pokušaja nanošenja tjelesne ozljede i opasne prijetnje. Izvršenje svake zatvorske kazne uvjetno je odgođeno.

17. Osobi AA izrečena je 13. kolovoza 2019. novčana kazna zbog agresivnog ponašanja prema tijelu javne službe.

18. Ured je Odlukom od 24. rujna 2019. osobi AA oduzeo status izbjeglice i odlučio je da joj iz opravdanih razloga neće dodijeliti status osobe kojoj je odobrena supsidijarna zaštita ili dozvolu boravka. Ured je također utvrdio da će se u pogledu te osobe donijeti odluka o vraćanju koja je dopunjena zabranom ulaska i da će se utvrditi rok za dobrovoljni odlazak, pri čemu je naveo da nije dopušteno njezino udaljavanje u Siriju.

19. Osoba AA podnijela je žalbu protiv odluke Ureda od 24. rujna 2019. Bundesverwaltungsgerichtu (Savezni upravni sud, Austrija). Nakon toga je izjavila da povlači tu žalbu u dijelu u kojem se odnosi na dio izreke te odluke u kojem se utvrđuje nezakonitost njezina udaljavanja.

20. Osoba AA osuđena je 16. lipnja i 8. listopada 2020. na kazne zatvora u trajanju od četiri mjeseca i pet mjeseci, a pritom se nisu opozvale ranije izrečene odgode.

21. Bundesverwaltungsgericht (Savezni upravni sud) je presudom od 28. svibnja 2021. poništio odluku Ureda od 24. rujna 2019. Taj je sud naveo da se status izbjeglice može oduzeti ako su ispunjena četiri uvjeta, a to su da je izbjeglica počinio osobito teško kazneno djelo, da je pravomoćno osuđen, da predstavlja opasnost za društvo i da javni interes za prestanak boravka mora prevagnuti u odnosu na njegov interes za daljnje postojanje zaštite koju pruža država primateljica.

22. Navedeni sud utvrdio je da osoba AA ispunjava prva tri uvjeta, ali je u pogledu četvrtog smatrao da valja odvagati interese Republike Austrije i interese osobe AA, uzimajući u obzir opseg i prirodu mjera koje bi se primijenile na tu osobu u slučaju opoziva međunarodne zaštite. Međutim, s obzirom na to da bi se osoba AA u slučaju vraćanja u zemlju svojeg podrijetla izložila opasnosti od mučenja ili smrti, Bundesverwaltungsgericht (Savezni upravni sud) je smatrao da njezini interesi prevagaju u odnosu na interese Republike Austrije i da toj osobi ne treba oduzeti status izbjeglice.

23. Ured je protiv te presude podnio reviziju Verwaltungsgerichtshofu (Visoki upravni sud).

24. Ured je u prilog svojoj reviziji tvrdio da je sudska praksa Verwaltungsgerichtshofa (Visoki upravni sud) kojom se predviđa četvrti, prethodno navedeni uvjet utvrđena u kontekstu koji se ne može usporediti s trenutačno postojećim kontekstom. Naime, udaljavanje u zemlju podrijetla više nije dopušteno u slučaju u kojem se osoba o kojoj je riječ izlaže posljedicama koje dovode do povrede članka 2. ili 3. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda⁹. Stoga odvagivanje postojećih interesa koje je u ovom slučaju proveo Bundesverwaltungsgericht (Savezni upravni sud) nije bilo potrebno jer je ta osoba zaštićena od udaljavanja na temelju odluke kojom se utvrđuje nemogućnost prisilnog udaljenja ili vraćanja. Usto, prema mišljenju Ureda, takvo bi odvagivanje moglo ugroziti vjerodostojnost sustava zaštite predviđenog pravom Unije u skladu sa Ženevskom konvencijom.

⁹ Potpisane u Rimu 4. studenoga 1950.

25. S obzirom na argumente koje tako istaknuo Ured, sud koji je uputio zahtjev dvoji o tome je li potrebno, u svrhu primjene članka 14. stavka 4. točke (b) Direktive 2011/95, odvagivati postojeće interese nakon što se utvrdi da je osoba o kojoj je riječ pravomoćno osuđena zbog toga što je počinila osobito teško kazneno djelo i što predstavlja opasnost za društvo. Osobito navodi, pri čemu se oslanja na argumentaciju koju mu je iznio Ured¹⁰, da se takvo odvagivanje može odbiti jer se članak 14. stavak 4. točka (b) te direktive odnosi na oduzimanje statusa izbjeglice osobama za koje je dokazano da ne zaslužuju zadržati taj status zbog počinjenja velikog broja kaznenih djela i opasnosti koju stoga predstavljaju za društvo.

26. Usto, taj sud ističe da, u svakom slučaju, opoziv statusa izbjeglice ne omogućuje da se uzme u obzir potreba sprečavanja opasnosti koju predstavlja osoba uključena u počinjenje velikog broja kaznenih djela, ako se pokaže da je njezino udaljavanje nezakonito zbog zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja.

27. Sud koji je uputio zahtjev oslanja se na sudsku praksu i na očitovanja Europskog potpornog ureda za azil (EASO) te navodi da postoje različita stajališta u pogledu potrebe odvagivanja interesa između opasnosti za društvo koju predstavlja dotični državljanin treće zemlje i opasnosti kojima se taj državljanin izlaže u slučaju vraćanja u zemlju njegova podrijetla. Taj sud naglašava i da se austrijska sudska praksa u tom pogledu čini izdvojenom unutar Europske unije te da ta sudska praksa može dovesti do toga da se navedenom državljaninu ne može uskratiti status izbjeglice.

28. Osim toga, navedeni sud ističe da se austrijskim pravom predviđa da u slučajevima u kojima je ukinuta međunarodna zaštita, ali u kojima je udaljavanje u zemlju podrijetla nezakonito, treba donijeti odluku o vraćanju koja je, po potrebi, dopunjena zabranom ulaska. Stoga je u Austriji boravak državljanina treće zemlje o kojem je riječ prihvatljiv sve dok je njegovo udaljavanje i dalje nemoguće, iako taj boravak nije zakonit.

29. Može se smatrati da takva praksa nije u skladu s Direktivom 2008/115, osobito zbog toga što uključuje donošenje odluke o vraćanju koja nikako nije djelotvorna na neodređeno vrijeme, s obzirom na to se udaljavanje dotičnog državljanina treće zemlje smatra nezakonitim do mogućeg donošenja drukčije odluke kojom se udaljavanje proglašava zakonitim. U tim okolnostima, sud koji je uputio zahtjev osobito dvoji o opsegu presude od 3. lipnja 2021., Westerwaldkreis¹¹.

30. U tim je okolnostima Verwaltungsgerichtshof (Visoki upravni sud) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Treba li prilikom ocjene toga smije li se status azilanta koji je nadležno tijelo prethodno odobrilo izbjeglici opozvati iz razloga koji se navodi u članku 14. stavku 4. točki (b) [Direktive 2011/95] provesti odvagivanje interesa kao samostalnog kriterija na način da je za opoziv potrebno da javni interesi za vraćanje moraju prevagnuti u odnosu na interese izbjeglice za daljnje postojanje zaštite koju pruža država primateljica, pri čemu kažnjivost kaznenog djela i moguću opasnost za društvo treba usporediti s interesima stranca u pogledu zaštite, što uključuje opseg i vrstu mjera koje se mogu primijeniti na tog stranca?

¹⁰ Ured osobito upućuje na presudu od 9. studenoga 2010., B i D (C-57/09 i C-101/09, EU:C:2010:661). Sud je u toj presudi odlučio, s jedne strane, da se isključenje iz statusa izbjeglice na temelju članka 12. stavka 2. točaka (b) ili (c) Direktive 2004/83 ne uvjetuje činjenicom da osoba o kojoj je riječ predstavlja trenutnu opasnost za državu članicu domaćina (točka 105.) i, s druge strane, da se takvo isključenje ne uvjetuje ispitivanjem proporcionalnosti s obzirom na pojedinačni slučaj (točka 111.).

¹¹ C-546/19, EU:C:2021:432

2. Protivi li se odredbama [Direktive 2008/115], osobito njezinim člancima 5., 6., 8. i 9., nacionalna pravna situacija u skladu s kojom odluku o vraćanju državljanina treće zemlje kojem je dosadašnje pravo boravka kao izbjeglice oduzeto opozivom statusa azilanta treba donijeti čak i ako je već u trenutku donošenja odluke o vraćanju utvrđeno da zbog zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja nije dopušteno udaljavanje na neodređeno vrijeme te je to također utvrđeno u obliku koji može postati pravomoćan?”

31. Austrijska, belgijska, češka, njemačka i nizozemska vlada te Europska komisija podnijele su pisana očitovanja.

B. Predmet C-8/22

32. Odlukom općeg povjerenika od 23. veljače 2007. osobi XXX odobren je status izbjeglice.

33. Cour d'assises de Bruxelles (Sud za teža kaznena djela u Bruxellesu, Belgija) je presudom od 20. prosinca 2010. osudio osobu XXX na kaznu zatvora u trajanju od 25 godina¹².

34. Opći povjerenik joj je odlukom od 4. svibnja 2016. ukinuo status izbjeglice.

35. Osoba XXX podnijela je tužbu protiv te odluke Conseilu du contentieux des étrangers (Vijeće za sporove u vezi sa strancima, Belgija).

36. Taj je sud presudom od 26. kolovoza 2019. odbio tu tužbu jer je smatrao da opasnost koju osoba XXX predstavlja za društvo proizlazi iz njezine osude za osobito teško kazneno djelo. U tim okolnostima nije bilo na općem povjereniku da dokaže da osoba XXX predstavlja stvarnu, trenutačnu i dovoljno ozbiljnu opasnost za društvo. Činjenicu da više ne predstavlja opasnost za društvo treba dokazati sama ta osoba.

37. Osoba XXX je 26. rujna 2019. Conseilu d'État (Državno vijeće) protiv te presude podnijela žalbu u kasacijskom postupku.

38. U prilog žalbi u biti tvrdi da je na općem povjereniku da dokaže postojanje stvarne, trenutačne i dovoljno ozbiljne opasnosti za društvo i da je potrebno provesti nadzor proporcionalnosti kako bi se utvrdilo opravdava li opasnost oduzimanje njezina statusa izbjeglice.

39. U tim je okolnostima Conseil d'État (Državno vijeće) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Treba li članak 14. stavak 4. točku (b) [Direktive 2011/95] tumačiti na način da se njime predviđa da je opasnost za društvo utvrđena samom činjenicom da je osoba sa statusom izbjeglice pravomoćno osuđena za osobito teško kazneno djelo ili ga treba tumačiti na način da se njime predviđa da sama pravomoćna osuđujuća presuda za osobito teško kazneno djelo nije dovoljna kako bi se utvrdilo postojanje opasnosti za društvo?”

¹² Iako Odluka kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku sadržava svega nekoliko pojašnjenja u pogledu činjenica o kojima je riječ u glavnom postupku, belgijska vlada navodi da je osoba XXX u biti osuđena zbog sudjelovanja u krađi koja uključuje upotrebu nasilja i ubojstva s predumišljajem.

2. Ako sama pravomoćna osuđujuća presuda za osobito teško kazneno djelo nije dovoljna za utvrđivanje postojanja opasnosti za društvo, treba li članak 14. stavak 4. točku (b) [Direktive 2011/95] tumačiti na način da se njime zahtijeva da država članica dokaže da tužitelj nakon osuđujuće presude i dalje predstavlja opasnost za društvo? Treba li država članica utvrditi da je ta opasnost stvarna i trenutačna ili je dovoljno postojanje potencijalne opasnosti? Treba li članak 14. stavak 4. točku (b) [te direktive], zasebno ili u vezi s načelom proporcionalnosti, tumačiti na način da se njime dopušta opoziv statusa izbjeglice samo ako je taj opoziv proporcionalan i ako je opasnost koju osoba s tim statusom predstavlja dovoljno ozbiljna kako bi se opravdao taj opoziv?
3. Ako država članica ne treba dokazati da tužitelj nakon osuđujuće presude i dalje predstavlja opasnost za društvo i da je ta opasnost stvarna, trenutačna i dovoljno ozbiljna kako bi se opravdao opoziv statusa izbjeglice, treba li članak 14. stavak 4. točku (b) [Direktive 2011/95] tumačiti na način da podrazumijeva da je opasnost za društvo u načelu utvrđena činjenicom da je osoba sa statusom izbjeglice pravomoćno osuđena za osobito teško kazneno djelo, ali da dotična osoba može dokazati da ne predstavlja ili više ne predstavlja takvu opasnost?"
40. Osoba XXX, belgijska i nizozemska vlada te Komisija podnijele su pisana očitovanja.
41. Na zajedničkoj raspravi u dvama predmetima održanoj 10. studenoga 2022., osoba XXX, belgijska i nizozemska vlada te Komisija podnijele su svoja usmena očitovanja i usmeno odgovorile na pitanja koja je postavio Sud.

III. Analiza

A. Tumačenje članka 14. stavka 4. točke (b) Direktive 2011/95

42. Kad je riječ o tumačenju članka 14. stavka 4. točke (b) Direktive 2011/95, pravna rasprava u ovim predmetima odnosi se na nekoliko pitanja.
43. Kao prvo, treba li smatrati da se tom odredbom uspostavljaju dva kumulativna uvjeta kako bi država članica mogla opozvati status izbjeglice, a to su, s jedne strane, postojanje pravomoćne osuđujuće presude za osobito teško kazneno djelo i, s druge strane, dokaz da osuđena osoba predstavlja opasnost za društvo te države članice.
44. Kao drugo, u slučaju potvrdnog odgovora na prvo pitanje, koja obilježja treba imati ta opasnost za društvo? Konkretno, treba li država članica dokazati da državljanin treće zemlje o kojem je riječ nakon osuđujuće presude i dalje predstavlja opasnost za njezino društvo? Usto, po analogiji s onim što je Sud odlučio u pogledu drugih pravnih pravila prava Unije, treba li biti riječ o stvarnoj, trenutačnoj i dovoljno ozbiljnoj opasnosti?
45. Kao treće, treba li odlukom države članice o opozivu statusa izbjeglice na temelju članka 14. stavka 4. točke (b) Direktive 2011/95 poštovati načelo proporcionalnosti? U slučaju potvrdnog odgovora, koje elemente treba odvagnuti? Konkretno, treba li nadležno tijelo odvagnuti interes države članice domaćina za zaštitu svojeg društva i interes državljanina treće zemlje o kojem je riječ za daljnje ostvarivanje prava na zaštitu u toj državi članici?
46. Prije nego što ispitam ta različita pitanja, iznijet ću nekoliko uvodnih napomena o uvjetu koji se odnosi na pravomoćnu osuđujuću presudu za osobito teško kazneno djelo.

1. Uvodna očitovanja o uvjetu koji se odnosi na pravomoćnu osuđujuću presudu za osobito teško kazneno djelo

47. Ističem da se nijedno od pitanja koja su postavili sudovi koji su uputili zahtjev ne odnosi na značaj činjenice da državljanin treće zemlje o kojem je riječ treba biti „pravomoćno osuđen za teško kazneno djelo”. Suprotno tomu, to je pitanje izravno postavio Raad van State (Državno vijeće, Nizozemska) u okviru predmeta Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (C-402/22), koji je trenutačno u tijeku pred Sudom. Stoga, budući da će se u tom predmetu odrediti odgovarajući okvir za utvrđivanje opsega tog uvjeta¹³, ovdje ću samo iznijeti sljedeće napomene, koje se temelje na postojećoj suprotnosti između osuđujućih presuda donesenih u ovim predmetima.

48. Stoga se predmet C-663/21 odnosi na državljanina treće zemlje kojem je status izbjeglice opozvan nakon što je osuđen na nekoliko uvjetnih kazni zatvora zbog različitih kaznenih djela. Kad je riječ o predmetu C-8/22, on se odnosi na državljanina treće zemlje kojem je status izbjeglice opozvan nakon što je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 25 godina zbog počinjenja različitih kaznenih djela, među ostalim i ubojstva s predumišljajem.

49. Prema intuiciji i pod uvjetom da se produbi definicija pojma „osuđujuća presuda za osobito teško kazneno djelo”, čini se da je kazna zatvora, izrečena u sličnom trajanju i za slična kaznena djela kao u predmetu C-8/22, obuhvaćena tom definicijom ili da u najmanju ruku nije očito isključena iz njezina područja primjene.

50. Suprotno tomu, u okviru predmeta C-663/21 može se dvojiti o tome ispunjava li nekoliko uvjetnih kazni zatvora, za kaznena djela od kojih se nijedno zasebno ne može kvalificirati kao „osobito teško kazneno djelo”, uvjet predviđen člankom 14. stavkom 4. točkom (b) Direktive 2011/95. Osobito se postavlja pitanje može li kumulativni učinak nekoliko kaznenih djela omogućiti dostizanje stupnja osobite težine koji se zahtijeva tom odredbom.

51. Ovdje neću razmatrati ta pitanja o kojima se nije raspravljalo u okviru ovih predmeta i samo ću skrenuti pozornost sudova koji su uputili zahtjeve na činjenicu da, kad se od njih traži da izvedu zaključke iz odgovora koje je Sud dao na njihova pitanja, ne mogu zanemariti prethodnu provjeru postojanja ili nepostojanja osuđujuće presude za „osobito teško kazneno djelo” u smislu članka 14. stavka 4. točke (b) Direktive 2011/95. Naime, riječ je o nužnom uvjetu za provedbu mogućnosti opoziva statusa izbjeglice koja se pruža tom odredbom.

52. Ipak, je li riječ o dovoljnom uvjetu za provedbu te mogućnosti opoziva? Odgovor na to pitanje podrazumijeva da se u svrhu primjene članka 14. stavka 4. točke (b) Direktive 2011/95 pojasni postojeća veza između pravomoćne osuđujuće presude za osobito teško kazneno djelo i postojanja opasnosti za društvo kako bi se iz toga zaključilo je li riječ o dvama kumulativnim uvjetima.

¹³ Osobito treba utvrditi jesu li uvjeti i parametri koje treba uzeti u obzir kako bi se zaključilo da je osoba počinila „teško kazneno djelo” u smislu članka 17. stavka 1. točke (b) Direktive 2011/95 relevantni i za odlučivanje o tome je li osoba počinila „[osobito] teško kazneno djelo” u smislu članka 14. stavka 4. točke (b) te direktive. U pogledu tumačenja članka 17. stavka 1. točke (b) Direktive 2011/95, vidjeti presudu od 13. rujna 2018., Ahmed (C-369/17, EU:C:2018:713).

2. Veza između pravomoćne osuđujuće presude za osobito teško kazneno djelo i postojanja opasnosti za društvo

53. Sud koji je uputio zahtjev svojim prvim i trećim pitanjem u predmetu C-8/22 u biti pita treba li članak 14. stavak 4. točku (b) Direktive 2011/95 tumačiti na način da se razlog za opoziv statusa izbjeglice predviđen tom odredbom može primijeniti ako se utvrdi da je osoba o kojoj je riječ pravomoćno osuđena za osobito teško kazneno djelo a da pritom nije potrebno provjeriti, kao zaseban uvjet, predstavlja li ta osoba opasnost za društvo države članice u kojoj se nalazi.

54. Ta pitanja zahtijevaju da se utvrdi je li odnos između dvaju elemenata, a to su, s jedne strane, pravomoćna osuđujuća presuda za osobito teško kazneno djelo i, s druge strane, postojanje opasnosti za društvo dotične države članice, odnos automatske uzročne veze, tako da prvonavedeni element nužno podrazumijeva drugonavedeni, ili je pak riječ o dvama elementima za koje je, unatoč njihovoj međusobnoj povezanosti, potrebno pružiti zasebne dokaze.

55. Drugim riječima, treba li smatrati da se člankom 14. stavkom 4. točkom (b) Direktive 2011/95 uspostavlja jedinstveni uvjet za opoziv statusa izbjeglice, odnosno da opasnost za društvo proizlazi iz same činjenice da je osoba sa statusom izbjeglice pravomoćno osuđena za osobito teško kazneno djelo? Ili pak treba smatrati da se tom odredbom uspostavlja dva uvjeta za taj opoziv, tako da država članica, osim postojanja pravomoćne osuđujuće presude za osobito teško kazneno djelo, treba dokazati i da izbjeglica predstavlja opasnost za njezino društvo?

56. Čini se da u tom pogledu države članice imaju različita stajališta. Neke smatraju da je osuđujuća presuda za osobito teško kazneno djelo u svakom slučaju dovoljna kako bi se smatralo da osoba o kojoj je riječ predstavlja opasnost za društvo. Druge smatraju da valja utvrditi i postojanje takve opasnosti kao zaseban uvjet¹⁴.

57. Kao i Komisija, smatram da, iako je pravomoćna osuđujuća presuda za osobito teško kazneno djelo nužan uvjet za opoziv statusa izbjeglice na temelju članka 14. stavka 4. točke (b) Direktive 2011/95, ipak nije riječ o dovoljnom uvjetu¹⁵. U tom smislu također valja ispitati i utvrditi predstavlja li osoba o kojoj je riječ opasnost za društvo države članice u kojoj se nalazi. Stoga se tom odredbom predviđaju dva uvjeta koji su različiti i koje treba kumulativno ispuniti, unatoč njihovoj povezanosti. Dakle, pravomoćna osuđujuća presuda za osobito teško kazneno djelo istodobno je uvjet za postojanje opasnosti za društvo, u skladu s navedenom odredbom, i relevantan element za procjenu te opasnosti. Međutim, ta osuđujuća presuda nije jedini element za potrebe takve procjene, kao što ću to objasniti u nastavku.

58. Prema mojem mišljenju, tekst članka 14. stavka 4. točke (b) Direktive 2011/95 ide u prilog takvom tumačenju.

¹⁴ Vidjeti osobito Komisijino izvješće naslovljeno „Evaluation of the application of the recast Qualification Directive (2011/95/EU)”, 2019., str. 135., dostupno na sljedećoj internetskoj stranici: <https://www.statewatch.org/media/documents/news/2019/feb/eu-ceas-qualification-directive-application-evaluation-1-19.pdf>.

¹⁵ Vidjeti u tom smislu Kraft, I., „Article 14, Revocation of, ending of or refusal to renew refugee status”, u Hailbronner, K. i Thym, D., *EU Immigration and Asylum Law: A Commentary*, 2. izdanje., C. H. Beck, Munich, 2016., str. 1225. do 1233., osobito str. 1231.

59. U tom pogledu ističem da, iako postoje razlike između jezičnih verzija te odredbe¹⁶, njome se izražava ideja prema kojoj ne samo da osoba o kojoj je riječ treba biti osuđena za osobito teško kazneno djelo, nego također treba utvrditi da postoji veza između kaznenog djela za koje je ta osoba osuđena i opasnosti koju ona predstavlja. Stoga navedena osoba treba predstavljati opasnost zbog kaznenog djela koje je počinila¹⁷.

60. Stoga se opasnost za društvo koja se zahtijeva člankom 14. stavkom 4. točkom (b) Direktive 2011/95 ne može utvrditi ako se temelji na tvrdnjama o kaznenim djelima osobe o kojoj je riječ ili o njezinu općem ponašanju koje nisu dovele do pravomoćne osuđujuće presude za osobito teško kazneno djelo.

61. Kao što je to Sud naveo u pogledu odgovarajućeg razloga iz članka 21. stavka 2. Direktive 2004/83, kojim se omogućuje prisilno udaljenje ili vraćanje izbjeglice, valja smatrati da se člankom 14. stavkom 4. točkom (b) Direktive 2011/95 na opoziv statusa izbjeglice primjenjuju strogi uvjeti jer se, konkretno, samo za izbjeglicu koji je pravomoćno osuđen za „osobito teško kazneno djelo” može smatrati da predstavlja „opasnost za društvo te države članice”¹⁸. Ti su strogi uvjeti u skladu sa znatnim posljedicama do kojih dovodi opoziv statusa izbjeglice, odnosno s time da osoba o kojoj je riječ više neće raspolagati svim pravima i pogodnostima iz poglavlja VII. te direktive zbog toga što su ona vezana uz taj status¹⁹.

62. Međutim, postojanje veze između dvaju elemenata navedenih u članku 14. stavku 4. točki (b) navedene direktive prema mojem mišljenju ne znači da treba smatrati da postojanje opasnosti za društvo u svakom slučaju automatski proizlazi iz osuđujuće presude za osobito teško kazneno djelo, tako da, posljedično, nije potrebno dokazati takvu opasnost.

63. Naime, neovisno o jezičnim verzijama i načinu na koji se u njima izražava veza između pravomoćne osuđujuće presude za osobito teško kazneno djelo i postojanja opasnosti za društvo, okolnost da se u tekstu te odredbe navode ta dva elementa dovodi me do zaključka da je zakonodavac Unije tako predvidio da je potrebno ispuniti dva kumulativna uvjeta kako bi se omogućio opoziv statusa izbjeglice. Da opasnost za društvo nije samostalan uvjet, taj bi zakonodavac, logično, omogućio opoziv statusa izbjeglice samo na temelju osuđujuće presude za osobito teško kazneno djelo²⁰.

64. Uostalom, taj je zakonodavac to i učinio time što je predvidio, primjerice, među razlozima za isključenje iz statusa izbjeglice, počinjenje „teškog nepolitičkog kaznenog djela” u članku 12. stavku 2. točki (b) Direktive 2011/95 i, među razlozima za isključenje iz prava na supsidijarnu zaštitu, počinjenje „teškog kaznenog djela” u članku 17. stavku 1. točki (b) te direktive. Također

¹⁶ Vidjeti primjerice njemačku, nizozemsku i finsku jezičnu verziju, u kojima se navodi da izbjeglica o kojem je riječ predstavlja opasnost za društvo države članice o kojoj je riječ „jer” je pravomoćno osuđen za osobito teško kazneno djelo.

¹⁷ Vidjeti osobito EASO, *Analyse juridique, Fin de la protection internationale: articles 11, 14, 16 et 19 de la Directive Qualification (2011/95/UE)*, 2018., str. 53., dostupno na sljedećoj internetskoj stranici: https://euaa.europa.eu/sites/default/files/ending-international-protection_fr.pdf.

¹⁸ Vidjeti presudu od 24. lipnja 2015., T. (C-373/13, u daljnjem tekstu: presuda T., EU:C:2015:413, t. 72.).

¹⁹ Vidjeti presudu M i dr. (Opoziv statusa izbjeglice) (t. 99.). Konkretno, primjena članka 14. stavka 4. ili 5. Direktive 2011/95 rezultira, osobito, uskraćivanjem dotičnoj osobi dozvole boravka koju članak 24. te direktive vezuje uz status izbjeglice u smislu navedene direktive (točka 103.). Stoga se za izbjeglicu na kojeg se odnosi mjera donesena na temelju članka 14. stavka 4. ili 5. Direktive 2011/95 može smatrati da ne boravi ili više ne boravi zakonito na državnom području dotične države članice (točka 104.). Ipak, kao što se to izričito predviđa člankom 14. stavkom 6. te direktive, toj osobi (i dalje) pripada određen niz prava predviđenih Ženevskom konvencijom, što potvrđuje da ona (i dalje) ima svojstvo izbjeglice u smislu, osobito, članka 1. odjeljka A Ženevske konvencije, unatoč opozivu statusa izbjeglice ili odbijanju odobrenja tog statusa (točka 99.).

²⁰ Kao što je to Komisija pravilno navela, izričito upućivanje na opasnost za društvo države članice o kojoj je riječ u tekstu članka 14. stavka 4. točke (b) Direktive 2011/95 ne treba smatrati običnim suvišnim navodom, nego uvjetom koji također treba ispuniti.

ističem da, među razlozima za isključenje iz prava na supsidijarnu zaštitu, ozbiljni razlozi zbog kojih se može smatrati da osoba o kojoj je riječ „predstavlj[a] opasnost za društvo ili sigurnost države članice u kojoj se nalaz[i]” predstavljaju zaseban i samostalan razlog za isključenje.

65. U usporedbi s tim odredbama, iz posebne formulacije članka 14. stavka 4. točke (b) Direktive 2011/95 zaključujem da postojanje opasnosti za društvo ne može automatski i u svakom slučaju proizlaziti iz osuđujuće presude za osobito teško kazneno djelo jer bi inače bio suvišan navod prema kojem dotična osoba treba predstavljati opasnost za društvo.

66. Suprotno onomu što tvrdi belgijska vlada, tumačenje kojim se daje prednost postojanju dvaju kumulativnih uvjeta ne dovodi do oduzimanja korisnog učinka drugom razlogu za opoziv statusa izbjeglice navedenom u članku 14. stavku 4. točki (a) Direktive 2011/95 ako postoje opravdani razlozi za to da se izbjeglica smatra „opasno[šću] za sigurnost države članice u kojoj se nalazi”. Naime, prema mojem mišljenju, taj razlog ima vlastito područje primjene jer istodobno obuhvaća unutarnju i vanjsku sigurnost države članice. Slijedom toga, negativan utjecaj na djelovanje institucija i bitnih javnih službi kao i na opstanak stanovništva, rizik teškog poremećaja u vanjskim odnosima ili miroljubivom suživotu ljudi ili pak šteta vojnim interesima, mogu utjecati na javnu sigurnost²¹. Tako shvaćena opasnost za sigurnost države članice u smislu članka 14. stavka 4. točke (a) Direktive 2011/95 razlikuje se od opasnosti za društvo države članice iz članka 14. stavka 4. točke (b) te direktive, koja se više odnosi na očuvanje javnog poretka dotične države članice²².

67. Tumačenje koje uključuje to da se od nadležnog tijela zahtijeva da ne uzme u obzir samo raniju pravomoćnu osuđujuću presudu kako bi na temelju te odredbe moglo opozvati status izbjeglice potkrijepljeno je, prema mojem mišljenju, nužnošću primjene uskog tumačenja navedene odredbe, s obzirom na cilj Direktive 2011/95.

68. Naime, u skladu s onime što se navodi u njezinoj uvodnoj izjavi 12., cilj je te direktive, s jedne strane, osigurati da države članice primjenjuju zajedničke kriterije za utvrđivanje osoba kojima je zaista potrebna međunarodna zaštita i, s druge strane, osigurati da minimalna razina pogodnosti bude dostupna tim osobama u svim državama članicama.

69. Status izbjeglice treba odobriti osobi ako ona ispunjava minimalne norme utvrđene pravom Unije. Stoga, na temelju članka 13. Direktive 2011/95, države članice odobravaju status izbjeglice državljaninu treće zemlje ili osobi bez državljanstva koja ispunjava uvjete za stjecanje statusa izbjeglice u skladu s poglavljima II. i III. te direktive.

²¹ Vidjeti po analogiji, u pogledu članka 24. stavka 1. Direktive 2004/83, presudu T. (t. 78. i navedena sudska praksa). Također mi se čini relevantnim uzeti u obzir tumačenje koje je dano za pojam „opasnost za sigurnost zemlje” u kojoj se nalazi izbjeglica, u smislu članka 33. stavka 2. Ženevske konvencije. Naime, ta je odredba nadahnula kako tekst članka 14. stavka 4. točke (a) Direktive 2011/95 tako i njezina članka 21. stavka 2. točke (a). Prema komentaru uz tu konvenciju koji je 1997. objavio Odjel za međunarodnu zaštitu Visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice (HCR), dostupnom na sljedećoj internetskoj stranici: <https://www.unhcr.org/3d4ab5fb9.pdf>, „pojam ‚nacionalna sigurnost’ ili ‚sigurnost zemlje’ ističe se protiv akata određene težine koji izravno ili neizravno ugrožavaju ustav (vladu), teritorijalnu cjelovitost, neovisnost ili mir dotične zemlje prema vani” (slobodan prijevod) (str. 140.).

²² I ovdje može pomoći tumačenje Ženevske konvencije za bolje razumijevanje pojma „opasnost za društvo” države članice u smislu članka 14. stavka 4. točke (b) Direktive 2011/95. U tom smislu ističem da iz komentara u prethodnoj bilješci proizlazi, u pogledu odgovarajućeg pojma „opasnost za zajednicu” zemlje u kojoj se nalazi izbjeglica, u smislu članka 33. stavka 2. te konvencije, da je taj pojam definiran na sljedeći način: „opasnost za miran život stanovništva u njegovim brojnim aspektima. U tom smislu osoba se smatra opasnošću za zajednicu ako uništava komunikacijska sredstva, uzrokuje eksplozije ili podmeće požar u stambenim ili drugim zgradama, napada ili udara mirne građane, čini krađe, oružane pljačke ili otmice itd., uglavnom, ako ugrožava ili poremećuje građanski život i, osobito, ako to čini u velikom opsegu, u kojem slučaju postaje stvarna javna prijetnja” (slobodan prijevod) (str. 143.).

70. Međutim, u članku 14. stavku 4. točki (b) Direktive 2011/95 navodi se razlog za opoziv statusa izbjeglice koji predstavlja iznimku od općeg pravila utvrđenog u članku 13. te direktive i koji dovodi do ograničavanja prava i pogodnosti navedenih u poglavlju VII. navedene direktive. Taj razlog za opoziv stoga, prema mojem mišljenju, treba usko tumačiti, što znači da se on može primijeniti samo ako nadležno tijelo dokaže, s jedne strane, da je državljanin treće zemlje o kojem je riječ pravomoćno osuđen za osobito teško kazneno djelo i, s druge strane, da taj državljanin predstavlja opasnost za društvo države članice u kojoj se nalazi.

71. Čini mi se da je takvo tumačenje također u skladu s onime iz članka 33. stavka 2. Ženevske konvencije, kojim se, među ostalim, određuje da se na načelo zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja ne može pozvati izbjeglica „koji, nakon što je pravomoćno osuđen za osobito teško kazneno djelo, predstavlja opasnost za društvo [zemlje u kojoj se nalazi]”. U tom pogledu ističem da, iako ta odredba ima drukčiji cilj, s obzirom na to da se njome predviđaju iznimke od načela zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja, nije sporno da iz nje proizlaze razlozi za opoziv statusa izbjeglice koje je zakonodavac Unije naveo u članku 14. stavku 4. Direktive 2011/95. Stoga mi se čini prikladnim uzeti u obzir tumačenje članka 33. stavka 2. te konvencije koja predstavlja, kao što to proizlazi iz uvodnih izjava 4., 23. i 24. Direktive 2011/95, temelj međunarodnog pravnog režima za zaštitu izbjeglica²³.

72. Općenitije smatram da, s obzirom na to da situacije predviđene u članku 14. stavcima 4. i 5. Direktive 2011/95, u kojima države članice mogu opozvati ili odbiti odobriti status izbjeglice, u biti odgovaraju onima u kojima države članice mogu prisilno udaljiti ili vratiti izbjeglicu na temelju članka 21. stavka 2. te direktive i članka 33. stavka 2. Ženevske konvencije, razloge navedene u tim odredbama treba tumačiti na isti način.

73. Međutim, budući da se čini da se tumačenjem članka 33. stavka 2. Ženevske konvencije daje prednost postojanju dvaju uvjeta koji se odnose na, s jedne strane, pravomoćnu osuđujuću presudu za osobito teško kazneno djelo i, s druge strane, postojanje opasnosti za društvo zemlje u kojoj se nalazi izbjeglica o kojem je riječ²⁴, to me dodatno uvjerava da se odgovarajućim razlozima iz članka 14. stavka 4. točke (b) Direktive 2011/95 i članka 21. stavka 2. točke (b) te direktive zahtijeva i ispunjenje tih dvaju kumulativnih uvjeta.

74. Prema mojem mišljenju, iz prethodno navedenih elemenata proizlazi da članak 14. stavak 4. točku (b) Direktive 2011/95 treba tumačiti na način da država članica može primijeniti razlog za opoziv statusa izbjeglice predviđen tom odredbom samo ako utvrdi, s jedne strane, da je osoba o kojoj je riječ pravomoćno osuđena za osobito teško kazneno djelo i, s druge strane, da ta osoba predstavlja opasnost za društvo te države članice.

75. Sada valja pojasniti obilježja koja treba imati takva opasnost.

²³ Vidjeti osobito presudu M i dr. (Opoziv statusa izbjeglice) (t. 81. i navedena sudska praksa). Vidjeti također, u pogledu nužnosti tumačenja odredbi Direktive 2011/95 u skladu sa Ženevskom konvencijom, presudu od 13. rujna 2018., Ahmed (C-369/17, EU:C:2018:713, t. 41. i navedena sudska praksa).

²⁴ Vidjeti „The refugee Convention, 1951: the Travaux préparatoires analysed with a Commentary by Dr Paul Weis”, str. 246., dostupno na sljedećoj internetskoj stranici:
<https://www.unhcr.org/protection/travaux/4ca34be29/refugee-convention-1951-travaux-preparatoires-analysed-commentary-dr-paul.html>.

3. Obilježja opasnosti za društvo

76. Sud koji je uputio zahtjev svojim drugim pitanjem u predmetu C-8/22 u biti pita treba li članak 14. stavak 4. točku (b) Direktive 2011/95 tumačiti na način da se opoziv statusa izbjeglice koji se temelji na toj odredbi uvjetuje postojanjem stvarne, trenutačne i dovoljno ozbiljne opasnosti za društvo te države članice.

77. Taj sud, time što pita Sud treba li opasnost za društvo iz članka 14. stavka 4. točke (b) te direktive biti stvarna, trenutačna i dovoljno ozbiljna, dvoji u pogledu toga treba li na tu odredbu primijeniti standard koji je Sud utvrdio u svojoj sudskoj praksi koja se odnosi na prijetnje javnom poretku.

78. Osobito je riječ o sudskoj praksi kojom je Sud, u području slobodnog kretanja građana Unije, utvrdio standard na temelju kojeg se može smatrati da građanin Unije koji je ostvario svoje pravo na slobodno kretanje predstavlja prijetnju javnom poretku samo ako njegovo pojedinačno ponašanje predstavlja stvarnu, trenutačnu i dovoljno ozbiljnu opasnost koja utječe na neki od temeljnih interesa društva²⁵, standard koji se naknadno kodificirao u sekundarnom pravu²⁶. Taj se standard primjenjivao i na državljane trećih zemalja koji nisu članovi obitelji građana Unije. Tako se u nekoliko navrata primijenio na nositelje prava dodijeljenih sporazumima o pridruživanju²⁷, zatim, u određenoj mjeri, na osobe s dugotrajnim boravištem²⁸, kao i kako bi se priznalo da se u postupku vraćanja nije odobrilo vrijeme za dobrovoljni odlazak²⁹, da se može opozvati dozvola boravka koja je izdana izbjeglici³⁰, da se tražitelju azila odredilo upravno zadržavanje³¹, da se zabrana ulaska izrekla zajedno s odlukom o vraćanju³² ili kako bi se opravdalo izvršenje zadržavanja s ciljem udaljavanja u redovnom zatvoru³³.

79. Suprotno tomu, standard koji se odnosi na postojanje stvarne, trenutačne i dovoljno ozbiljne opasnosti koja utječe na neki od temeljnih interesa društva odbacio se u drugim okolnostima, osobito kad je riječ o odbijanju viza studentima³⁴.

²⁵ Vidjeti osobito presude od 27. listopada 1977., Bouchereau (30/77, EU:C:1977:172, t. 28. i 35.) i od 19. siječnja 1999., Calfa (C-348/96, EU:C:1999:6, t. 24. i 25.).

²⁶ Članak 27. stavak 2. Direktive 2004/38/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji slobodno se kretati i boraviti na državnom području država članica, o izmjeni Uredbe (EEZ) br. 1612/68 i stavljaju izvan snage direktiva 64/221/EEZ, 68/360/EEZ, 72/194/EEZ, 73/148/EEZ, 75/34/EEZ, 75/35/EEZ, 90/364/EEZ, 90/365/EEZ i 93/96/EEZ (SL 2004., L 158., str. 77.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 2., str. 42. i ispravak SL 2016., L 87, str. 36.)

²⁷ Vidjeti osobito presude od 10. veljače 2000., Nazli (C-340/97, EU:C:2000:77, t. 57. i 58.); od 20. studenoga 2001., Jany i dr. (C-268/99, EU:C:2001:616, t. 59.) i od 8. prosinca 2011., Ziebell (C-371/08, EU:C:2011:809, t. 82.).

²⁸ Vidjeti presudu od 7. prosinca 2017., López Pastuzano (C-636/16, EU:C:2017:949, t. 25. do 28.).

²⁹ Vidjeti presudu od 11. lipnja 2015., Zh. i O. (C-554/13, EU:C:2015:377, t. 60.).

³⁰ Vidjeti presudu T. (t. 79.).

³¹ Vidjeti presudu od 15. veljače 2016., N. (C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, t. 67.).

³² Vidjeti presudu od 16. siječnja 2018., E (C-240/17, EU:C:2018:8, t. 49.).

³³ Vidjeti presudu od 2. srpnja 2020., Stadt Frankfurt am Main (C-18/19, EU:C:2020:511, t. 45.).

³⁴ Vidjeti presudu od 4. travnja 2017., Fahimian (C-544/15, EU:C:2017:255, t. 40.).

80. Stoga se moglo odlučiti da svako upućivanje zakonodavca Unije na pojam „prijetnja javnom poretku” ne treba nužno razumjeti kao isključivo upućivanje na pojedinačno ponašanje koje predstavlja stvarnu, trenutačnu i dovoljno ozbiljnu opasnost koja utječe na neki od temeljnih interesa društva dotične države članice te da je potrebno voditi računa o tekstu odredbi o kojima je riječ, njihovu kontekstu i ciljevima koji se nastoje postići zakonodavstvom kojeg su dio³⁵.

81. Iz tog kratkog opisa sudske prakse Suda u području prijetnje javnom poretku proizlazi da se on vodi smjernicama koje se mogu razlikovati ovisno o pravnim pravilima prava Unije koja treba tumačiti, svaki put uzimajući u obzir tekst odredbi o kojima je riječ, njihov kontekst i cilj zakonodavstva kojeg su dio. Stoga mi se čini da obilježja opasnosti za društvo koja se u navodi u članku 14. stavku 4. točki (b) Direktive 2011/95 treba definirati uzimajući u obzir posebnu formulaciju te odredbe, njezin kontekst i cilj te direktive. Također napominjem da, iako je zbog sličnosti dviju vrsta opasnosti koje predstavljaju, s jedne strane, prijetnja javnom poretku države članice i, s druge strane, opasnost za društvo te države članice, svakako dopušteno usporediti kriterije na temelju kojih se može kvalificirati takva opasnost, to ne zamjenjuje posebno ispitivanje članka 14. stavka 4. točke (b) navedene direktive u okviru doslovnog, kontekstualnog i teleološkog tumačenja.

82. U tom pogledu, iz teksta članka 14. stavka 4. točke (b) Direktive 2011/95 proizlazi da opasnost za društvo na koju se upućuje u toj odredbi treba biti stvarna. Naime, tom se odredbom predviđa da osoba o kojoj je riječ „predstavlja” opasnost za društvo države članice u kojoj se nalazi. Međutim, kao što to pravilno ističe Komisija, zahtjev da opasnost bude stvarna ne podrazumijeva da će se ona u budućnosti sigurno ostvariti.

83. Usto, prema mojem mišljenju, kontekst članka 14. stavka 4. točke (b) Direktive 2011/95 i koristan učinak uvjeta da dotična osoba predstavlja opasnost za društvo podrazumijevaju da treba biti riječ o trenutačnoj opasnosti.

84. Kad je riječ o kontekstu te odredbe, ističem da je Sud već presudio da se, u sustavu Direktive 2004/83, trenutačna opasnost koju izbjeglica može predstavljati za državu članicu o kojoj je riječ ne uzima u obzir u okviru njezina članka 12. stavka 2., nego u okviru, s jedne strane, njezina članka 14. stavka 4. točke (a), u skladu s kojim ta država članica osobito može opozvati status izbjeglice ako postoje opravdani razlozi da dotična osoba predstavlja opasnost za sigurnost navedene države članice, i, s druge strane, njezina članka 21. stavka 2., kojim se predviđa da država članica domaćin može, kao što joj se to dopušta i člankom 33. stavkom 2. Ženevske konvencije, prisilno udaljiti ili vratiti izbjeglicu ako postoje opravdani razlozi da se smatra da on predstavlja opasnost za sigurnost ili društvo te države članice³⁶.

³⁵ Vidjeti, u pogledu uvjeta za ulazak državljanina treće zemlje na temelju Uredbe (EU) 2016/399 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o Zakoniku Unije o pravilima kojima se uređuje kretanje osoba preko granica (Zakonik o schengenskim granicama) (SL 2016., L 77, str. 1.), presudu od 12. prosinca 2019., E. P. (Prijetnja javnom poretku) (C-380/18, EU:C:2019:1071, t. 31. do 33.) i, u području prava na spajanje obitelji, presudu od 12. prosinca 2019., G. S. i V. G. (Prijetnja javnom poretku) (C-381/18 i C-382/18, EU:C:2019:1072, t. 54. i 55.). U potonjoj je presudi Sud presudio da se članku 6. stavicama 1. i 2. Direktive Vijeća 2003/86/EZ od 22. rujna 2003. o pravu na spajanje obitelji (SL 2003., L 251, str. 12.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 8., str. 70. te ispravci SL 2020., L 61, str. 32. i SL 2020., L 61, str. 33.) ne protivi to da nadležna tijela mogu zbog razloga javnog poretka, s jedne strane, odbiti zahtjev za ulazak i boravak koji se temelji na toj direktivi na osnovi kaznene osude izrečene prilikom ranijeg boravka na području dotične države članice i, s druge strane, povući dozvolu boravka na temelju navedene direktive ili odbiti njezino obnavljanje ako je podnositelju zahtjeva izrečena kazna koja je dovoljno stroga s obzirom na trajanje boravka, pod uvjetom da se ta praksa primjenjuje samo ako je povreda zbog koje je donesena predmetna kaznena osuda dovoljno ozbiljna kako bi se utvrdilo da je potrebno isključiti boravak tog podnositelja zahtjeva i ako ta tijela provedu pojedinačnu ocjenu predviđenu člankom 17. te direktive (točka 70.). U tu je svrhu Sud pojasnio da navedena tijela ne trebaju utvrditi da pojedinačno ponašanje navedenog podnositelja zahtjeva predstavlja stvarnu, trenutačnu i dovoljno ozbiljnu opasnost koja utječe na neki od temeljnih interesa društva dotične države članice (točka 63.).

³⁶ Vidjeti presudu od 9. studenoga 2010., B i D (C-57/09 i C-101/09, EU:C:2010:661, t. 101.).

85. Međutim, prema mojem mišljenju, ne postoji nijedan razlog zbog kojeg bi se smatralo da se članak 14. stavak 4. točka (b) Direktive 2011/95 razlikuje, u sustavu te direktive, od njezina članka 14. stavka 4. točke (a) i članka 21. stavka 2., za koje pojašnjavam da su istovjetni odgovarajućim odredbama Direktive 2004/83 u pogledu zahtjeva da osoba o kojoj je riječ predstavlja trenutnu opasnost za državu članicu u kojoj se nalazi. Drukčije tumačenje dovelo bi do nedosljednosti u tumačenju tih različitih odredbi.

86. Usto smatram da, s obzirom na to da osuđujuća presuda za osobito teško kazneno djelo sama po sebi potvrđuje da je izbjeglica prouzročio osobito ozbiljan problem društvu, zbog čega je bilo potrebno kazneno sankcionirati ponašanje koje je dovelo do tog problema, upućivanje na postojanje opasnosti za društvo u članku 14. stavku 4. točki (b) Direktive 2011/95 treba imati i vlastitu korisnost, osim ako se ne pokaže suvišnim.

87. Stoga je koristan učinak navoda da osoba o kojoj je riječ predstavlja opasnost za društvo obvezivanje nadležnog tijela da dokaže da, u trenutku u kojem razmatra opoziv statusa izbjeglice, osoba koja je ranije osuđena za osobito teško kazneno djelo i dalje predstavlja, od donošenja osuđujuće presude, opasnost za društvo države članice u kojoj se nalazi.

88. Iz prethodno navedenog proizlazi da osoba u pogledu koje se provodi postupak opoziva statusa izbjeglice treba predstavljati trenutnu opasnost za društvo države članice u kojoj se nalazi u trenutku u kojem nadležno tijelo treba donijeti svoju odluku.

89. Osim toga, stupanj osobite težine koji se zahtijeva u pogledu osuđujuće presude za kazneno djelo u skladu s člankom 14. stavkom 4. točkom (b) Direktive 2011/95 logično dovodi, prema mojem mišljenju, do toga da opasnost za društvo povezana s tom osuđujućom presudom u trenutku donošenja odluke o opozivu statusa izbjeglice sama po sebi treba biti dovoljno ozbiljna kako bi se opravdao takav opoziv.

90. Primjena standarda koji se odnosi na stvarnu, trenutnu i dovoljno ozbiljnu opasnost u okviru članka 14. stavka 4. točke (b) Direktive 2011/95 čini mi se opravdanom s obzirom na činjenicu da ta odredba odstupa od pravila o odobravanju statusa izbjeglice predviđenog člankom 13. te direktive. To odstupanje podrazumijeva, kao što sam to prethodno naveo, usko tumačenje članka 14. stavka 4. točke (b) navedene direktive, koje je tim više opravdano jer njezin glavni cilj nije spriječiti prijetnje za sigurnost, javni poredak ili društvo država članica, nego onaj naveden u njezinoj uvodnoj izjavi 12.³⁷

91. Čini mi se da se primjena tog standarda može izvesti i iz onoga što je Sud utvrdio u presudi T., u pogledu opoziva dozvole boravka izdane osobama sa statusom izbjeglice zbog neotklonjivih razloga nacionalne sigurnosti ili javnog poretka. Naime, Sud je u kontekstu članka 24. stavka 1. Direktive 2004/83 izravno primijenio standard koji je proizašao iz njegove sudske prakse koja se odnosi na slobodno kretanje građana Unije³⁸. U tom je pogledu Sud smatrao da, iako se Direktivom 2004/38 nastoje postići ciljevi različiti od onih koji se postižu Direktivom 2004/83 i iako su države članice slobodne odrediti, u skladu sa svojim nacionalnim potrebama koje se mogu razlikovati od države do države i od razdoblja do razdoblja, zahtjeve javnog poretka i nacionalne sigurnosti, ipak se širina zaštite kojom jedno društvo želi zaštititi svoje temeljne interese ne može razlikovati prema pravnom položaju osobe koja nanosi štetu tim interesima³⁹.

³⁷ Vidjeti točku 68. ovog mišljenja.

³⁸ Vidjeti presudu T. (t. 78. i 79.).

³⁹ Vidjeti presudu T. (t. 77.).

92. Sud je u toj presudi utvrdio stupnjevanje mjera koje se mogu primijeniti na izbjeglicu ovisno o tome jesu li njihove posljedice teže ili lakše za njega. Tako prisilno udaljenje ili vraćanje izbjeglice, čije posljedice mogu biti iznimno važne⁴⁰, predstavlja *ultima ratio* kojim se država članica može koristiti kada nije moguća ili dovoljna bilo koja druga mjera za suočavanje s opasnošću koju taj izbjeglica može predstavljati za sigurnost ili društvo te države članice⁴¹. Opoziv dozvole boravka zbog opasnosti za nacionalnu sigurnost ili javni poredak na temelju članka 24. stavka 1. Direktive 2011/95 pak ima manje teške posljedice nego opoziv statusa izbjeglice ili krajnja mjera prisilnog udaljenja ili vraćanja⁴². Tim se stupnjevanjem objašnjava da, prema mišljenju Suda, određene okolnosti koje ne predstavljaju stupanj ozbiljnosti koji omogućuje državi članici da donese odluku o prisilnom udaljenju ili vraćanju na temelju članka 21. stavka 2. te direktive unatoč tome mogu omogućiti državi članici da izbjeglici o kojem je riječ ukine dozvolu boravka na temelju članka 24. stavka 1. te direktive⁴³.

93. Iako postoje razlike u formulaciji između potonje odredbe i članka 21. stavka 2. Direktive 2011/95, u kojem se navode kriteriji slični onima iz njezina članka 14. stavka 4.⁴⁴, sklon sam smatrati da, logično, ako je postojanje stvarne, trenutačne i dovoljno ozbiljne opasnosti koja utječe na neki od temeljnih interesa društva potrebno kako bi se mogla donijeti mjera s manje teškim posljedicama koja uključuje ukidanje dozvole boravka izbjeglici na temelju članka 24. stavka 1. navedene direktive, ista obilježja opasnosti treba zahtijevati *a fortiori* u svrhu donošenja odluka koje imaju teže posljedice i koje uključuju opoziv statusa izbjeglice ili prisilno udaljenje ili vraćanje osobe o kojoj je riječ.

94. Kako bi se utvrdilo predstavlja li neka osoba stvarnu, trenutačnu i dovoljno ozbiljnu opasnost za društvo države članice o kojoj je riječ, treba uzeti u obzir sve činjenične ili pravne elemente koji se odnose na situaciju izbjeglice na temelju kojih se može utvrditi predstavlja li njegovo osobno ponašanje takvu opasnost. Stoga su, u slučaju izbjeglice protiv kojeg je donesena osuđujuća kaznena presuda, među relevantnim elementima i priroda i težina tog djela te vrijeme proteklo od njegova počinjenja⁴⁵. Slijedom toga, smatram da valja uzeti u obzir, osim ocjene kaznenog suda, koja je očito odlučujući element mjere u kojoj dotična osoba predstavlja opasnost, ponašanje te osobe tijekom razdoblja od donošenja osuđujuće kaznene presude do trenutka ocjene postojanja opasnosti za društvo. U tom pogledu valja uzeti u obzir duže ili kraće vrijeme koje je proteklo od te osuđujuće presude, opasnost od ponavljanja kaznenog djela i napore da se navedenu osobu ponovno uključi u društvo⁴⁶. Prema mojem mišljenju, budući da ponašanje izbjeglice jasno pokazuje da kod njega i dalje postoji sklonost počinjenju drugih djela kojima se može nanijeti ozbiljna šteta temeljnim interesima društva, može se utvrditi da postoji stvarna, trenutačna i dovoljno ozbiljna opasnost za društvo.

⁴⁰ Vidjeti presudu T. (t. 72.).

⁴¹ Vidjeti presudu T. (t. 71.).

⁴² Vidjeti, u pogledu Direktive 2004/83, presudu T. (t. 74.).

⁴³ Vidjeti, u pogledu Direktive 2004/83, presudu T. (t. 75.).

⁴⁴ Konkretno, člankom 14. stavkom 4. točkom (b) i člankom 21. stavkom 2. točkom (b) Direktive 2011/95 upućuje se na „opasnost za društvo” države članice o kojoj je riječ, dok se u članku 24. stavku 1. te direktive navode neotklonjivi razlozi koji su osobito povezani s „javnim redom” te države članice. Iako ta dva pojma ne treba smatrati istovjetnima, ne čini mi se da su razlike koje omogućuju njihovo razlikovanje dovoljno znatne da bi se za potrebe analize isključila usporedba kriterija kojima se uvjetuje primjena tih odredbi.

⁴⁵ Vidjeti presudu od 11. lipnja 2015., Zh. i O. (C-554/13, EU:C:2015:377, t. 61. i 62.).

⁴⁶ Jasno je da će, ako nadležno tijelo donese odluku odmah nakon što je državljanin treće zemlje osuđen za osobito teško kazneno djelo, ta osuđujuća presuda biti odlučujuća za dokazivanje da taj državljanin predstavlja opasnost za društvo. Suprotno tomu, kako se trenutak donošenja odluke o opozivu statusa izbjeglice odmiče od trenutka u kojem je navedeni državljanin osuđen, njegovo ponašanje nakon donošenja osuđujuće presude postaje još važnije u ocjeni postojanja opasnosti za društvo.

95. Valja pojasniti i da je na nadležnom tijelu koje razmatra opoziv statusa izbjeglice da dokaže da su ispunjeni uvjeti predviđeni člankom 14. stavkom 4. točkom (b) Direktive 2011/95. Iako je formulacija tog stavka u tom pogledu manje izričita od formulacije stavaka 2. i 3. tog članka, kojima se državama članicama nalaže da dokažu, odnosno da utvrde da su ispunjeni njima predviđeni uvjeti, ne pronalazim nikakav razlog za zauzimanje drukčijeg stajališta⁴⁷. Stoga nije na izbjeglici da dokaže da njegov status ne treba opozvati.

96. Usto, nisam sklon rješenju navedenom u trećem prethodnom pitanju u predmetu C-8/22, na temelju kojeg bi se smatralo da se postojanje opasnosti za društvo može pretpostaviti nakon što se utvrdi da je osoba o kojoj je riječ pravomoćno osuđena za počinjenje osobito teškog kaznenog djela. Naime, čak i ako, kao što sam to prethodno objasnio, prema logici koja je svojstvena razlogu za opoziv predviđenom člankom 14. stavkom 4. točkom (b) Direktive 2011/95, postoji veza između pravomoćne osuđujuće presude za osobito teško kazneno djelo i postojanja opasnosti za društvo, na nadležnom tijelu je da u svakom pojedinom slučaju utvrdi je li navedena osuđujuća presuda, ovisno o pojedinačnim okolnostima te, osobito, vremenu koje je proteklo od te osuđujuće presude i ponašanju izbjeglice tijekom tog razdoblja, u trenutku donošenja odluke o opozivu i dalje odlučujući element za utvrđivanje postojanja takve opasnosti. U tom okviru, postupovna pravila predviđena člankom 45. Direktive 2013/32/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o zajedničkim postupcima za priznavanje i oduzimanje međunarodne zaštite⁴⁸, treba poštovati na način da se osobi o kojoj je riječ osobito omogućiti da dovede u pitanje razloge zbog kojih nadležno tijelo smatra da joj valja oduzeti status izbjeglice.

97. Prema mojem mišljenju, iz prethodno navedenih elemenata proizlazi da članak 14. stavak 4. točku (b) Direktive 2011/95 treba tumačiti na način da država članica može primijeniti razlog za opoziv statusa izbjeglice predviđen tom odredbom samo ako dokaže da dotična osoba predstavlja stvarnu, trenutačnu i dovoljno ozbiljnu opasnost za društvo te države članice.

4. *Primjena načela proporcionalnosti*

98. Prvim pitanjem u predmetu C-663/21 i drugim pitanjem u predmetu C-8/22 nastoji se saznati uvjetuje li se provedba razloga za opoziv statusa izbjeglice, na temelju članka 14. stavka 4. točke (b) Direktive 2011/95, poštovanjem načela proporcionalnosti.

99. Točnije, sud koji je uputio zahtjev u predmetu C-663/21 u biti pita treba li tu odredbu tumačiti na način da se njome opoziv statusa izbjeglice odobren državljaninu treće zemlje dopušta samo ako javni interes za vraćanje tog državljanina u njegovu zemlju podrijetla prevagne u odnosu na interes navedenog državljanina za daljnje postojanje međunarodne zaštite, uzimajući u obzir opseg i vrstu mjera koje se mogu primijeniti na njega. Iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku proizlazi da sud koji je uputio zahtjev, upućivanjem na mjere koje se mogu primijeniti na dotičnu osobu, osobito želi uzeti u obzir posljedice, za tu osobu, mogućeg vraćanja u zemlju njezina podrijetla.

⁴⁷ Kao što je to istaknula Komisija, HCR također smatra da teret dokazivanja, kako bi se utvrdilo da su ispunjeni uvjeti iz članka 14. stavka 4. Direktive 2011/95, treba biti na državi članici koja se poziva na tu odredbu. Vidjeti „Komentare Visokog povjerenika na [Direktivu 2004/83]”, str. 31. i 32., dostupne na sljedećoj internetskoj stranici: <https://www.unhcr.org/fr/protection/operations/4b151d86e/commentaires-annotes-hcr-directive-200483ce-conseil-29-avril-2004-concernant.html>.

⁴⁸ SL 2013., L 180, str. 60. (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 12., str. 249. i ispravci SL 2020., L 76, str. 38. i ispravci SL 2020., L 415, str. 90.)

100. Kako bih odgovorio na ta pitanja, najprije ću napomenuti, kad je riječ o načinima ispitivanja koji nadležno tijelo mogu navesti na to da utvrdi da postoji razlog za isključenje ili oduzimanje međunarodne zaštite, da je Sud nedavno presudio, u pogledu članka 14. stavka 4. točke (a) i članka 17. stavka 1. točke (d) Direktive 2011/95, da primjena svake od tih odredbi pretpostavlja da nadležno tijelo u svakom pojedinačnom slučaju ocijeni konkretne činjenice koje su mu poznate kako bi utvrdilo postoje li ozbiljni razlozi za stajalište da situacija zainteresirane osobe, koja usto ispunjava kriterije za stjecanje ili zadržavanje međunarodne zaštite, ulazi u jedan od slučajeva obuhvaćenih navedenim odredbama⁴⁹.

101. Prema mišljenju Suda, ta je ocjena sastavni dio postupka međunarodne zaštite, koji treba provoditi u skladu s direktivama 2011/95 i 2013/32⁵⁰. Samo je na tijelu odlučivanja⁵¹ da pod sudskim nadzorom procijeni sve relevantne činjenice i okolnosti, uključujući one koje se odnose na primjenu članka 14. i 17. Direktive 2011/95, nakon čega o njima donosi odluku⁵².

102. Sud je time isključio svaki automatizam i svaku ovisnost o drugom tijelu kad tijelo odlučivanja treba donijeti odluku⁵³. Nasuprot tomu, to tijelo mora raspolagati svim relevantnim informacijama i s obzirom na te informacije provesti vlastitu ocjenu činjenica i okolnosti, kako bi odredilo sadržaj svoje odluke i u potpunosti je obrazložilo⁵⁴.

103. U tom je pogledu Sud istaknuo činjenicu da, kao što to proizlazi iz teksta članka 14. stavka 4. točke (a) Direktive 2011/95, tijelo odlučivanja mora raspolagati marginom prosudbe kako bi odlučilo moraju li razmatranja o nacionalnoj sigurnosti države članice o kojoj je riječ dovesti do opoziva statusa izbjeglice, što isključuje da utvrđenje postojanja opasnosti za tu sigurnost automatski znači takav opoziv⁵⁵.

104. Prema mojem mišljenju, prethodna razmatranja primjenjiva su na članak 14. stavak 4. točku (b) te direktive. Stoga nadležno tijelo također treba raspolagati marginom prosudbe za odlučivanje treba li postojanje opasnosti za društvo dovesti do opoziva statusa izbjeglice.

105. Isto kao što, s obzirom na svoje funkcije, tijelo odlučivanja treba imati slobodu ocjene postojanja opasnosti za nacionalnu sigurnost a da pritom nije dužno oslanjati se na neobrazloženo mišljenje koje su donijela tijela zadužena za posebne zadaće povezane s nacionalnom sigurnosti⁵⁶, tako i tijelo koje oduzme status izbjeglice treba moći slobodno ocijeniti predstavlja li izbjeglica koji je osuđen za osobito teško kazneno djelo opasnost za društvo na temelju članka 14. stavka 4. točke (b) Direktive 2011/95.

⁴⁹ Vidjeti presudu od 22. rujna 2022., Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság i dr. (C-159/21, u daljnjem tekstu: presuda Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság i dr., EU:C:2022:708, t. 72. i navedena sudska praksa).

⁵⁰ Vidjeti presudu Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság i dr. (t. 73.).

⁵¹ Tijelo odlučivanja definira se člankom 2. točkom (f) Direktive 2013/32 kao „nesudsko ili upravno tijelo u državi članici nadležnoj za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu, koje je ovlašteno donositi odluke u prvom stupnju u tim predmetima”.

⁵² Vidjeti presudu Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság i dr. (t. 75. i navedena sudska praksa).

⁵³ Vidjeti presudu Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság i dr. (t. 79.).

⁵⁴ Vidjeti presudu Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság i dr. (t. 80.).

⁵⁵ Vidjeti presudu Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság i dr. (t. 81.). Suprotno tomu, u toj je presudi Sud utvrdio drukčiji pristup u pogledu članka 17. stavka 1. točke (b) Direktive 2011/95, kojim se predviđa da državljanin treće zemlje nema pravo na supsidijarnu zaštitu ako postoje ozbiljni razlozi zbog kojih se može smatrati da je počinio teško kazneno djelo. Naime, prema mišljenju Suda, korištenje, u toj odredbi, izraza „nemaju pravo” znači da tijelo odlučivanja ne raspolaze marginom prosudbe kada je utvrdilo da je dotična osoba počinila teško kazneno djelo (točka 90.).

⁵⁶ Vidjeti presudu Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság i dr. (t. 83.).

106. U tom pogledu ističem da se tom odredbom predviđa da države članice samo imaju mogućnost opoziva statusa izbjeglice. Po analogiji s onime što je Sud presudio u pogledu članka 21. stavka 2. Direktive 2004/83, o mogućnosti prisilnog udaljenja ili vraćanja izbjeglice, valja smatrati da je, čak i ako su ispunjeni uvjeti iz članka 14. stavka 4. točke (b) Direktive 2011/95, opoziv statusa izbjeglice samo jedna od mogućnosti ostavljena na diskreciju državama članicama te one mogu odabrati druga, manje stroga ograničenja⁵⁷. Stoga se ta odredba razlikuje od članka 12. te direktive, kojim se predviđaju obvezni razlozi za isključenje iz statusa izbjeglice.

107. Države članice korištenjem mogućnošću koja im je priznata člankom 14. stavkom 4. točkom (b) Direktive 2011/95 provode pravo Unije, što podrazumijeva da one tu mogućnost ne mogu koristiti na način kojim bi se ugrozio cilj te direktive i njezin koristan učinak te da razlog za opoziv statusa izbjeglice predviđenog tom odredbom treba primjenjivati uz poštovanje temeljnih prava utvrđenih Poveljom⁵⁸. Usto, u uvodnoj izjavi 16. te direktive navodi se da se njome poštuju temeljna prava i načela priznata Poveljom⁵⁹. Uostalom, Sud je presudio da primjena članka 14. stavaka 4. do 6. navedene direktive nema utjecaja na obvezu dotične države članice da poštuje relevantne odredbe Povelje, poput onih koje se nalaze u njezinu članku 7. u vezi s poštovanjem privatnog i obiteljskog života, u njezinu članku 15. u vezi sa slobodom izbora zanimanja i prava na rad, u njezinu članku 34. u vezi sa socijalnom sigurnošću i socijalnom pomoći te u njezinu članku 35. u vezi sa zdravstvenom zaštitom⁶⁰.

108. Osim toga, prilikom provedbe razloga za opoziv statusa izbjeglice predviđenog člankom 14. stavkom 4. točkom (b) Direktive 2011/95 treba poštovati načelo proporcionalnosti, što osobito podrazumijeva da ona mora biti prikladna za ostvarenje cilja te odredbe i da se njome ne smije prelaziti ono što je nužno za ostvarenje tog cilja⁶¹. U tom pogledu valja podsjetiti na to da se načelo proporcionalnosti, koje je opće načelo prava Unije, nameće državama članicama kada provode to pravo⁶².

109. Načelo proporcionalnosti zapravo prožima cijeli postupak koji može navesti državu članicu na opoziv statusa izbjeglice na temelju članka 14. stavka 4. točke (b) Direktive 2011/95: najprije, u trenutku provjere osobito teške prirode kaznenog djela zbog kojeg je donesena osuđujuća kaznena presuda, zatim, tijekom ispitivanja postoji li dovoljno ozbiljna opasnost za društvo i, naposljetku, kad se donosi odluka o tome treba li dati prednost drugoj, manje strogoj mjeri od opoziva statusa izbjeglice, s obzirom na fakultativnost potonje mjere.

110. Kad je riječ o toj posljednjoj fazi ocjenjivanja, smatram da u području opoziva statusa izbjeglice valja odstupati od onoga što je Sud presudio u pogledu članka 12. stavka 2. točaka (b) ili (c) Direktive 2004/83 u području isključenja iz statusa izbjeglice, odnosno, u biti, da nadležno tijelo ne treba provesti dodatno ispitivanje proporcionalnosti s obzirom na slučaj o kojem je riječ ako utvrdi da su ispunjeni uvjeti predviđeni tim odredbama⁶³. Naime, kao što sam to prethodno

⁵⁷ Vidjeti presudu T. (t. 72.).

⁵⁸ Vidjeti po analogiji presudu od 12. prosinca 2019., *Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal (Regroupement familial – Sœur de réfugié)* (C-519/18, EU:C:2019:1070, t. 61. do 64.).

⁵⁹ Usto, tom se uvodnom izjavom predviđa da se navedenom direktivom ne nastoji samo osigurati puno poštovanje ljudskog dostojanstva i prava na azil tražitelja azila i članova njihovih obitelji u pratnji, nego i promicati primjenu članaka 1., 7., 11., 14., 15., 16., 18., 21., 24., 34. i 35. Povelje te da se, stoga, treba provoditi na odgovarajući način.

⁶⁰ Vidjeti presudu M i dr. (Opoziv statusa izbjeglice) (t. 109.).

⁶¹ Vidjeti po analogiji presudu od 12. prosinca 2019., *Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal (Regroupement familial – Sœur de réfugié)* (C-519/18, EU:C:2019:1070, t. 66. i 67.).

⁶² Vidjeti osobito presudu od 8. ožujka 2022., *Bezirkshauptmannschaft Hartberg-Fürstenfeld (Izravan učinak)* (C-205/20, EU:C:2022:168, t. 31.).

⁶³ Vidjeti presudu od 9. studenoga 2010., *B i D* (C-57/09 i C-101/09, EU:C:2010:661, t. 109. i 111.).

naglasio, navedenim odredbama predviđaju se razlozi za isključenje koji su obvezni i od kojih se stoga ne može odstupati⁶⁴, čime se razlikuju od fakultativnih razloga za opoziv predviđenih člankom 14. stavkom 4. Direktive 2011/95.

111. Kad je riječ o pitanju treba li dati prednost manje strogoj mjeri od opoziva statusa izbjeglice, s obzirom na fakultativnost potonje mjere, ocjena koju treba provesti uključuje, prema mojem mišljenju, odvagivanje interesa koje je potrebno pažljivo utvrditi.

112. Sa stajališta države članice, cilj je mogućnosti opoziva statusa izbjeglice zaštititi svoje društvo od opasnosti koju za njega predstavlja izbjeglica, pri čemu se predviđa donošenje mjere koja se može pridružiti osuđujućoj kaznenoj presudi za osobito teško kazneno djelo.

113. Budući da se osoba kojoj je opozvan status izbjeglice ne može, zbog načela zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja⁶⁵, udaljiti s državnog područja države članice u kojoj se nalazi, učinkovitost odluke o opozivu tog statusa u svrhu suzbijanja opasnosti koju ta osoba predstavlja za društvo te države članice može se legitimno dovesti u pitanje. Međutim, mogućnost opoziva statusa izbjeglice može istodobno imati funkciju odvratanja i kažnjavanja. U tom smislu, mogućnost države članice da opozove status izbjeglice omogućuje joj da izvede zaključke iz povrede obveze dotične osobe da postupa u skladu s njezinim zakonima i propisima te mjerama koje se poduzimaju kako bi se očuvao javni poredak. U skladu s onime što se predviđa člankom 2.⁶⁶ i člankom 33. stavkom 2. Ženevske konvencije, čini mi se legitimnim predvidjeti, na razini Unije, da u zamjenu za pravo na status izbjeglice, s pogodnostima i pravima koji su povezani s tim statusom, treba poštovati sigurnost i javni poredak države članice koja je odobrila međunarodnu zaštitu.

114. Sa stajališta osobe u pogledu koje se vodi postupak opoziva statusa izbjeglice, podsjećam na to da taj postupak dovodi do toga da navedena osoba, ako joj nije uskraćen status izbjeglice i ako joj stoga i dalje pripada, u skladu s onime što se predviđa člankom 14. stavkom 6. Direktive 2011/95, određen niz prava predviđenih Ženevskom konvencijom⁶⁷, više ne raspolaže svim pravima i pogodnostima iz poglavlja VII. te direktive⁶⁸. Konkretno, uskraćuje joj se dozvola boravka koju članak 24. te direktive vezuje uz status izbjeglice⁶⁹. Slijedom toga, prema mojem mišljenju, interes osobe o kojoj je riječ, u pogledu njezine osobne i obiteljske situacije, za zadržavanje tih prava i pogodnosti predstavlja drugi element u odvaganju koje treba provesti.

115. Stoga, budući da je riječ, primjenom članka 14. stavka 4. točke (b) Direktive 2011/95, ako se utvrdi da se dotičnu osobu ne može prisilno udaljiti ili vratiti, o zadržavanju prava i pogodnosti predviđenih poglavljem VII. te direktive, nadležno tijelo treba provjeriti je li uskraćivanje statusa izbjeglice toj osobi proporcionalno s obzirom na stupanj opasnosti za društvo koju ona predstavlja te na njezinu osobnu i obiteljsku situaciju.

⁶⁴ Vidjeti presudu od 9. studenoga 2010., B i D (C-57/09 i C-101/09, EU:C:2010:661, t. 115.). Sud je u toj presudi osobito utvrdio da su razlozi za isključenje o kojima je riječ uspostavljeni s ciljem isključivanja iz statusa izbjeglice osoba za koje se smatra da ne zaslužuju zaštitu povezanu s tim statusom i izbjegavanja toga da se dodjelom tog statusa omogući počiniteljima određenih teških kaznenih djela da izbjegnu kaznenu odgovornost (točka 104.).

⁶⁵ Vidjeti presudu M i dr. (Opoziv statusa izbjeglice) (t. 95.), iz koje proizlazi da je prisilno udaljenje ili vraćanje izbjeglice u jednoj od situacija iz članka 14. stavaka 4. i 5. te članka 21. stavka 2. Direktive 2011/95 zabranjeno ako bi to uzrokovalo opasnost da će tom izbjeglici biti povrijeđena temeljna prava zajamčena člankom 4. i člankom 19. stavkom 2. Povelje.

⁶⁶ Tim se člankom određuje da „[s]vaki izbjeglica ima dužnosti prema zemlji u kojoj se nalazi, a to se posebice odnosi na njegovu dužnost da poštuje njezine zakone i propise kao i mjere koje se poduzimaju kako bi se očuvao javni poredak”.

⁶⁷ Vidjeti presudu M i dr. (Opoziv statusa izbjeglice) (t. 107.).

⁶⁸ Vidjeti presudu M i dr. (Opoziv statusa izbjeglice) (t. 99.).

⁶⁹ Vidjeti presudu M i dr. (Opoziv statusa izbjeglice) (t. 103.).

116. U tom smislu, to tijelo treba uzeti u obzir činjenicu da ukidanje prava i pogodnosti povezanih sa statusom izbjeglice može, zbog nesigurnosti situacije dotične osobe do koje to može dovesti, potaknuti na nova kriminalna ponašanja nakon odsluženja kazne, čime se može pridonijeti daljnjem postojanju opasnosti za društvo, a ne njezinu suzbijanju. To utvrđenje ide u prilog primjeni koja je ograničena na ono što je strogo nužno za mogućnost opoziva statusa izbjeglice koja se pruža člankom 14. stavkom 4. točkom (b) Direktive 2011/95 kako se ne bi odabralo najgore rješenje.

117. Slijedom toga, u okviru margine prosudbe koja joj se prepušta tom odredbom, država članica ne samo da može odlučiti o opozivu statusa izbjeglice osobe o kojoj je riječ, nego izbjeglici kojem želi opozvati status također može dodijeliti prava koja prekoračuju donju granicu predviđenu člankom 14. stavkom 6. te direktive⁷⁰. Kao što sam to prethodno naveo, ako država članica koristi mogućnost koja joj se pruža člankom 14. stavkom 4. točkom (b) navedene direktive, to osobito treba dovesti do pojedinačne ocjene usklađenosti tog korištenja s određenim temeljnim pravima koja se jamče Poveljom⁷¹.

118. Suprotno tomu, budući da se načelo zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja primjenjuje na osobu o kojoj je riječ, čini mi se da nije relevantno uzeti u obzir, u svrhu odlučivanja o opozivu statusa izbjeglice, opasnosti kojima se ta osoba izlaže u slučaju vraćanja u zemlju svojeg podrijetla. Stoga se načelom proporcionalnosti, prema mojem mišljenju, ne zahtijeva da nadležno tijelo uzme u obzir te opasnosti u okviru odvagivanja koje treba provesti.

119. Uzimajući u obzir te elemente, predlažem Sudu da na prvo prethodno pitanje u predmetu C-663/21 i na drugo prethodno pitanje u predmetu C-8/22 odgovori da članak 14. stavak 4. točku (b) Direktive 2011/95 treba tumačiti na način da država članica prilikom provedbe mogućnosti opoziva statusa izbjeglice koja se predviđa tom odredbom mora poštovati temeljna prava zajamčena Poveljom i načelo proporcionalnosti. Slijedom toga, prije nego što odluči opozvati status izbjeglice na temelju navedene odredbe, ta država članica treba odvagnuti, s jedne strane, interes za zaštitu svojeg društva i, s druge strane, interes osobe o kojoj je riječ da zadrži svoj status izbjeglice s obzirom na posljedice koje bi oduzimanje tog statusa moglo imati, među ostalim, na njezinu osobnu i obiteljsku situaciju. Međutim, ako je prisilno udaljenje ili vraćanje izbjeglice nemoguće jer se ta osoba izlaže opasnosti od povrede njezinih temeljnih prava zajamčenih člankom 4. i člankom 19. stavkom 2. Povelje, člankom 14. stavkom 4. točkom (b) Direktive 2011/95 ne zahtijeva se da se opoziv statusa izbjeglice uvjetuje odvagivanjem interesa dotične države članice za zaštitu svojeg društva i opasnosti kojima se taj izbjeglica izlaže u slučaju vraćanja u zemlju njegova podrijetla.

⁷⁰ Vidjeti mišljenje nezavisnog odvjetnika M. Watheleta u spojenim predmetima M i dr. (Opoziv statusa izbjeglice) (C-391/16, C-77/17 i C-78/17, EU:C:2018:486, t. 129.). U tom pogledu valja navesti da na temelju članka 3. Direktive 2011/95 države članice mogu predvidjeti povoljnije standarde koji se odnose, među ostalim, na sadržaj međunarodne zaštite, pod uvjetom da su u skladu s tom direktivom.

⁷¹ Kao što je to istaknuo nezavisni odvjetnik M. Wathelet u svojem mišljenju u spojenim predmetima M i dr. (Opoziv statusa izbjeglice) (C-391/16, C-77/17 i C-78/17, EU:C:2018:486), „u slučaju da država članica, nakon korištenja [mogućnosti predviđenih člankom 14. stavcima 4. i 5. Direktive 2011/95], izbjeglici uskrati pristup određenoj zdravstvenoj zaštiti, takvo bi uskraćivanje moglo povrijediti članak 35. Povelje (koji se odnosi na pravo na zdravstvenu zaštitu)”. Osim toga, ta država članica treba uzeti u obzir činjenicu da se „ne može [...] isključiti, među ostalim, da odbijanje mogućnosti izbjeglici da se uključi na tržište rada nakon izlaska iz zatvora, premda ga nije moguće udaljiti u treću zemlju te stoga mora na neodređeno vrijeme ostati u državi članici u koju je izbjegao, može, ovisno o okolnostima, povrijediti članak 7. Povelje” (točka 134.).

B. Mogućnost donošenja odluke o vraćanju u slučaju primjene načela zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja

120. Sud koji je uputio zahtjev svojim drugim pitanjem u predmetu C-663/21 u biti pita treba li Direktivu 2008/115 tumačiti na način da joj se protivi donošenje odluke o vraćanju u pogledu državljanina treće zemlje kojem se opozvao status izbjeglice ako se utvrdi da je udaljavanje tog državljanina isključeno na neodređeno vrijeme na temelju načela zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja.

121. Člankom 6. stavkom 1. Direktive 2008/115 predviđa se da države članice izdaju odluku o vraćanju u pogledu svakog državljanina treće zemlje koji nezakonito boravi na njihovom državnom području, ne dovodeći u pitanje iznimke predviđene stavcima od 2. do 5. tog članka.

122. Člankom 8. stavkom 1. te direktive određuje se da države članice poduzimaju potrebne mjere za izvršenje odluke o vraćanju, ako nije odobreno vrijeme za dobrovoljni odlazak ili ako obveza vraćanja nije izvršena u odobrenom vremenu za dobrovoljni odlazak.

123. Člankom 9. stavkom 1. točkom (a) navedene direktive propisuje se da države članice odgađaju udaljavanje ako bi se njime povrijedilo načelo zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja.

124. Općenitije, člankom 5. Direktive 2008/115 uostalom se obvezuje države članice da prilikom provedbe te direktive poštuju načelo zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja. U praksi, člankom 14. te direktive uvodi se određen broj sigurnosnih uvjeta prije vraćanja, osobito za državljane trećih zemalja čije je udaljavanje odgođeno, kojima se tim državljanima nudi oblik minimalnog statusa tijekom razdoblja takve odgode.

125. Kao što to pravilno ističe sud koji je uputio zahtjev, ako se državljanina treće zemlje ne može udaljiti na neodređeno vrijeme, odluka o vraćanju donesena u odnosu na tog državljanina je, od trenutka njezina donošenja do daljnjega, takoreći lišena svake djelotvornosti, što objašnjava dvojbe koje je taj sud iznio u pogledu mogućnosti donošenja takve odluke.

126. Kako bi zagovarali stajalište prema kojem u takvoj situaciji unatoč svemu treba donijeti odluku o vraćanju, sudionici u postupku u predmetu C-663/21 pozivaju se na presudu od 3. lipnja 2021., *Westerwaldkreis*⁷², u kojoj je Sud smatrao da je država članica koja odluči da neće izdati dozvolu boravka državljaninu treće zemlje s nezakonitim boravkom dužna donijeti odluku o vraćanju čak i ako se na tog državljanina treće zemlje primjenjuje načelo zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja. Tom se činjenicom samo opravdava odgoda njegova udaljavanja, u skladu s člankom 9. stavkom 1. Direktive 2008/115, i valja izbjegavati postojanje „privremenog statusa” državljanina trećih zemalja koji se nalaze na državnom području države članice bez prava na boravak i dozvole boravka, i protiv kojih je, po potrebi, donesena zabrana ulaska ali u odnosu na koje ne postoji nikakva valjana odluka o vraćanju⁷³. Međutim, valja naglasiti da se ta presuda odnosila na posebnu situaciju u kojoj je glavni problem bio to što je državljaninu treće zemlje izrečena zabrana ulaska, a pritom je povučena odluka o vraćanju koja je donesena protiv njega i koju je trebalo dopuniti tom zabranom. Takvo je rasuđivanje Sud iznio u odnosu na tu situaciju koja je drukčija od one o kojoj je riječ u predmetu C-663/21.

⁷² C-546/19, EU:C:2021:432

⁷³ Vidjeti presudu od 3. lipnja 2021., *Westerwaldkreis* (C-546/19, EU:C:2021:432, t. 57. do 59.).

127. Osim toga, iako je cilj Direktive 2008/115 uspostavljanje učinkovite politike udaljavanja i repatrijacije državljanina trećih zemalja s nezakonitim boravkom uz poštovanje temeljnih prava i dostojanstva dotičnih osoba⁷⁴, Sud je isključio mogućnost donošenja odluke o vraćanju u određenim okolnostima.

128. Stoga je Sud pojasnio da se, na temelju članka 5. Direktive 2008/115, pravu na obiteljski život više može protiviti samo donošenje odluke o vraćanju nego njezino izvršenje⁷⁵.

129. Usto, u posebnom slučaju maloljetnika bez pratnje, Sud je smatrao da donošenje odluke o vraćanju treba biti isključeno na temelju elemenata koji mogu spriječiti udaljavanje maloljetnika⁷⁶.

130. Usto, u slučaju državljanina treće zemlje korisnika međunarodne zaštite u drugoj državi članici, Sud je smatrao da se ne može donijeti nikakva odluka o vraćanju ako uopće nije moguće odrediti treću zemlju u koju bi se tu osobu moglo udaljiti⁷⁷.

131. S obzirom na ta pojašnjenja, kako bi se izravno odgovorilo na drugo pitanje suda koji je uputio zahtjev u predmetu C-663/21 valja uputiti na najnoviju sudsku praksu Suda.

132. Sud je u svojoj presudi od 22. studenoga 2022, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Udaljavanje – Medicinski kanabis)⁷⁸, prema mojem mišljenju, riješio problem koji je istaknuo taj sud.

133. Naime, Sud je podsjetio na to da, s obzirom na to da je državljanin treće zemlje obuhvaćen područjem primjene Direktive 2008/115, on u načelu mora podlijegati zajedničkim standardima i postupcima propisanim tom direktivom za njegovo vraćanje, i to sve dok njegov boravak eventualno ne bude reguliran⁷⁹.

134. U tom pogledu proizlazi, s jedne strane, iz članka 6. stavka 1. Direktive 2008/115 da se, kada je dokazana nezakonitost boravka državljanina treće zemlje, u odnosu na svakog takvog državljanina treba donijeti odluka o vraćanju, ne dovodeći u pitanje iznimke iz stavaka 2. do 5. navedenog članka i uz strogo poštovanje zahtjeva iz članka 5. te direktive, a ta odluka mora među trećim zemljama iz članka 3. točke 3. navedene direktive utvrditi onu u koju se on udaljava⁸⁰. S druge strane, država članica ne može udaljiti državljanina treće zemlje s nezakonitim boravkom na temelju članka 8. Direktive 2008/115, a da odluka o vraćanju u pogledu tog državljanina nije prethodno donesena uz poštovanje materijalnih i postupovnih jamstava uvedenih tom direktivom⁸¹.

⁷⁴ Vidjeti osobito presudu od 20. listopada 2022., Centre public d'action sociale de Liège (Ukidanje ili suspenzija odluke o vraćanju) (C-825/21, EU:C:2022:810, t. 49. i navedena sudska praksa).

⁷⁵ Vidjeti presudu od 8. svibnja 2018., K. A. i dr. (Spajanje obitelji u Belgiji) (C-82/16, EU:C:2018:308, t. 104.).

⁷⁶ Vidjeti presudu od 14. siječnja 2021., Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Vraćanje maloljetnika bez pratnje) (C-441/19, EU:C:2021:9, t. 51. do 56.). Konkretno, Sud je presudio da „prije donošenja odluke o vraćanju predmetna država članica mora provesti istragu kako bi provjerila je li konkretno dostupan odgovarajući prihvata za maloljetnika bez pratnje o kojem je riječ u državi povratka” i da se, „[a]ko takav prihvata nije dostupan, u odnosu na navedenog maloljetnika ne može [...] donijeti odluka o vraćanju na temelju članka 6. stavka 1. [Direktive 2008/115]” (točke 55. i 56.).

⁷⁷ Vidjeti presudu od 24. veljače 2021., M i dr. (Transfer u državu članicu) (C-673/19, EU:C:2021:127, t. 42. i 45.).

⁷⁸ C-69/21, u daljnjem tekstu: presuda Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Udaljavanje – Medicinski kanabis), EU:C:2022:913

⁷⁹ Vidjeti osobito presudu Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Udaljavanje – Medicinski kanabis) (t. 52. i navedena sudska praksa).

⁸⁰ Vidjeti osobito presudu Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Udaljavanje – Medicinski kanabis) (t. 53. i navedena sudska praksa).

⁸¹ Vidjeti osobito presudu Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Udaljavanje – Medicinski kanabis) (t. 54. i navedena sudska praksa).

135. Međutim, Sud je pojasnio i da članak 5. Direktive 2008/115, koji je opće pravilo koje obvezuje države članice čim provode tu direktivu, obvezuje nadležno nacionalno tijelo da u svim stadijima postupka vraćanja poštuje načelo zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja, koje je zajamčeno, kao temeljno pravo, u članku 18. Povelje, u vezi s člankom 33. Ženevske konvencije, kao i u članku 19. stavku 2. Povelje. To osobito vrijedi kada to tijelo namjerava, nakon što sasluša dotičnu osobu, donijeti odluku o njezinu vraćanju⁸².

136. Sud je iz toga zaključio da se članku 5. Direktive 2008/115 protivi to da se protiv državljanina treće zemlje donese odluka o vraćanju ako ta odluka kao zemlju odredišta ima u vidu zemlju u kojoj postoje ozbiljni i potvrđeni razlozi za vjerovanje da bi u slučaju izvršenja navedene odluke taj državljanin bio izložen stvarnoj opasnosti od postupanja protivnih članku 18. ili članku 19. stavku 2. Povelje⁸³.

137. U tom je pogledu Sud podsjetio na to da, na temelju potonje odredbe, nitko ne smije biti udaljen u državu u kojoj postoji ozbiljna opasnost da bude podvrgnut ne samo smrtnoj kazni nego i mučenju ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju u smislu članka 4. Povelje. Kad je riječ o zabrani nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja propisanoj u tom članku, ona je apsolutne prirode jer je usko povezana s poštovanjem ljudskog dostojanstva iz članka 1. Povelje⁸⁴.

138. Prema mišljenju Suda, iz toga slijedi da, kada postoje ozbiljni i potvrđeni razlozi za vjerovanje da bi državljanin treće zemlje koji nezakonito boravi na državnom području države članice u slučaju vraćanja u treću zemlju bio izložen stvarnoj opasnosti od nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja u smislu članka 4. Povelje u vezi s njezinim člankom 1. i članka 19. stavka 2. Povelje, protiv tog državljanina ne može se donijeti odluka o vraćanju u tu zemlju sve dok postoji ta opasnost⁸⁵. Isto tako, protiv navedenog državljanina ne može se primijeniti mjera udaljavanja tijekom tog razdoblja, kao što se to uostalom izričito predviđa člankom 9. stavkom 1. Direktive 2008/115⁸⁶.

139. Stoga mi se čini da iz presude Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Udaljavanje – Medicinski kanabis) jasno proizlazi da članak 5. Direktive 2008/115, u vezi s člancima 1. i 4. te člankom 19. stavkom 2. Povelje, treba tumačiti na način da mu se protivi donošenje odluke o vraćanju u pogledu državljanina treće zemlje kojem se opozvao status izbjeglice ako se utvrdi da je udaljavanje tog državljanina isključeno na neodređeno vrijeme na temelju načela zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja.

⁸² Vidjeti osobito presudu Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Udaljavanje – Medicinski kanabis) (t. 55. i navedena sudska praksa).

⁸³ Vidjeti presudu Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Udaljavanje – Medicinski kanabis) (t. 56.).

⁸⁴ Vidjeti osobito presudu Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Udaljavanje – Medicinski kanabis) (t. 57.).

⁸⁵ Vidjeti presudu Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Udaljavanje – Medicinski kanabis) (t. 58.).

⁸⁶ Vidjeti presudu Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Udaljavanje – Medicinski kanabis) (t. 59.).

IV. Zaključak

140. S obzirom na sve prethodna razmatranja, predlažem Sudu da na prethodna pitanja koja su mu postavili Verwaltungsgerichtshof (Visoki upravni sud, Austrija) u predmetu C-663/21 i Conseil d'État (Državno vijeće, Belgija) u predmetu C-8/22 odgovori na sljedeći način:

1. Članak 14. stavak 4. točku (b) Direktive 2011/95/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o standardima za kvalifikaciju državljanina trećih zemalja ili osoba bez državljanstva za ostvarivanje međunarodne zaštite, za jedinstveni status izbjeglica ili osoba koje ispunjavaju uvjete za supsidijarnu zaštitu te sadržaj odobrene zaštite

treba tumačiti na način da:

- država članica može primijeniti razlog za opoziv statusa izbjeglice predviđen tom odredbom samo ako utvrdi, s jedne strane, da je osoba o kojoj je riječ pravomoćno osuđena za osobito teško kazneno djelo i, s druge strane, da ta osoba predstavlja opasnost za društvo te države članice;
- država članica može primijeniti razlog za opoziv statusa izbjeglice predviđen tom odredbom samo ako dokaže da dotična osoba predstavlja stvarnu, trenutačnu i dovoljno ozbiljnu opasnost za društvo te države članice, i
- država članica prilikom provedbe mogućnosti opoziva statusa izbjeglice, predviđene člankom 14. stavkom 4. točkom (b) Direktive 2011/95, treba poštovati temeljna prava zajamčena Poveljom Europske unije o temeljnim pravima i načelo proporcionalnosti. Slijedom toga, prije nego što odluči opozvati status izbjeglice na temelju te odredbe, ta država članica treba odvagnuti, s jedne strane, interes za zaštitu svojeg društva i, s druge strane, interes osobe o kojoj je riječ da zadrži svoj status izbjeglice s obzirom na posljedice koje bi oduzimanje tog statusa moglo imati, među ostalim, na njezinu osobnu i obiteljsku situaciju. Međutim, ako je prisilno udaljenje ili vraćanje izbjeglice nemoguće jer se ta osoba izlaže opasnosti od povrede njezinih temeljnih prava zajamčenih člankom 4. i člankom 19. stavkom 2. Povelje o temeljnim pravima, člankom 14. stavkom 4. točkom (b) Direktive 2011/95 ne zahtijeva se da se opoziv statusa izbjeglice uvjetuje odvagivanjem interesa dotične države članice za zaštitu svojeg društva i opasnosti kojima se taj izbjeglica izlaže u slučaju vraćanja u zemlju njegova podrijetla.

2. Članak 5. Direktive 2008/115/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2008. o zajedničkim standardima i postupcima država članica za vraćanje državljanina trećih zemalja s nezakonitim boravkom, u vezi s člancima 1. i 4. te člankom 19. stavkom 2. Povelje o temeljnim pravima,

treba tumačiti na način da mu se:

protivi donošenje odluke o vraćanju u pogledu državljanina treće zemlje kojem se opozvao status izbjeglice ako se utvrdi da je udaljšavanje tog državljanina isključeno na neodređeno vrijeme na temelju načela zabrane prisilnog udaljšanja ili vraćanja.